

İklim Savunması Zorunluluk Hali Kapsamında Değerlendirilebilir mi?: ABD, Almanya ve İsviçre Mahkemelerinin Kararları Işığında Bir Değerlendirme

Can Climate Defence be Evaluated within the Scope of State of Necessity?: An Evaluation in the Light of the Decisions of the US, German and Swiss Courts

Ezgi ÇIRAK KARALI¹

¹Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Demokrasi Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye

ÖZ
İklim değişikliği ve küresel ısınmanın olumsuz etkilerine kamuoyunun dikkatini çekmek ve resmi karar organlarını harekete geçirmek amacıyla, iklim protestocularının yaratıcı ancak hukuka aykırı eylemleri son zamanlarda dikkat çekici hale gelmeye başlamıştır. Protestocuların fosil yakıtların zararlarına dikkat çekmek için şehrin ana yollarının trafiğe kapatması, caddelerde oturma eylemleri yapması hatta eylemcilerin kendilerini yola yapıştırmaları, müzelerdeki paha biçilemez eserlere çorba fırlatmaları, bir senfoni konseri sırasında ellerini orkestra şefinin masasına yapıştırmaları gibi eylemleri ne kadar dikkat çekici olsa da suç oluşturacak niteliktedir. Nitekim protestocular bu eylemlerinden dolayı ceza davaları ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu ceza davalarında protestocular, çevreye karşı gerçekleştirilecek ağır ve muhakkak bir tehlikeyi önleme amacıyla orantılı bir saldırı gerçekleştirdiklerini iddia ederek, eylemlerinin zorunluluk hali kapsamında kabul edilmesi gerektiği yönünde savunma yapmaktadırlar. Bu çalışmada protestocuların bu argümanlarının lehine ve aleyhine olan görüşler incelenmiş; ABD, Almanya ve İsviçre mahkemelerinde verilen kararlar değerlendirilmiş ve nihayetinde protestocuların cezalandırılıp cezalandırılmamasına ilişkin genel değerlendirme yapılmıştır.

ABSTRACT

To draw public attention to the negative effects of climate change and global warming and mobilize official decision-making bodies, the creative but unlawful actions of climate protesters have recently attracted attention. Actions such as blocking the main roads of the city to draw attention to the damage caused by fossil fuels, sit-down strikes and even gluing themselves to the road, throwing soup at priceless artifacts in museums, and sticking their hands on the maestro's desk during a symphony concert, however remarkable they may be, are criminal offenses. Indeed, protesters face criminal proceedings for their actions. In these criminal proceedings, the protesters claimed that they had carried out a proportionate attack to prevent a grave and imminent danger to the environment and argued that their actions should be regarded as acts of necessity. In this study, the arguments in the doctrine in favor of and against the protesters' arguments are examined; the decisions of the US, German, and Swiss courts are evaluated, and a general evaluation is made on whether the protesters should be punished or not.

Anahtar Kelimeler: Zorunluluk hali, iklim savunması, iklim değişikliği

Keywords: State of necessity, climate defense, climate change

Corresponding Author: Ezgi Çırak Karalı **E-mail:** ezgiicirak@gmail.com

Submitted: 09.05.2024 • **Revision Requested:** 14.06.2024 • **Last Revision Received:** 15.11.2024 • **Accepted:** 18.11.2024 • **Published Online:** 20.11.2024

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

EXTENDED ABSTRACT

Climate activists have recently begun to take creative but illegal actions to draw the attention of both the public and the authorities to take necessary measures against climate change and global warming. For instance, they block the main roads of the city, organize sit-ins on the streets, glue themselves to the roads, throw soup on priceless artifacts in museums, stick their hands on the conductor's desk during a symphony concert, etc. Such actions of protesters give rise to criminal liability for offenses such as violation of privacy of property, unauthorized entry, coercion, disturbing the peace and well-being of persons, obstructing public services, damaging property, and resisting the performance of duty. In many cases, although the protesters' actions were criminal, it is also argued that their actions were not entirely at fault. Protesters argued that their actions should be considered acts of necessity and that they carried out a proportionate assault to prevent a serious and imminent danger to the environment and raise a defense based on necessity during the trial.

Although the claim that civil disobedience falls within the scope of the state of necessity is not new, climate activists have recently used it. In countries such as the United States, Switzerland, and Germany, climate protesters are not punished using the defense of necessity, but many of these decisions are overturned on appeal. In Anglo-American judicial mentality, it is acceptable to commit minor offenses to mobilize the state to combat climate change and protect the environment. In Germany and Switzerland, on the other hand, the fulfillment of the conditions of necessity is examined and the preventability of imminent danger is debated.

Although the legal nature of the state of necessity is controversial, it is generally accepted as a reason for compliance with the law or a state affecting culpability. In general, the following conditions are required for a state of necessity.

These are; 1. The perpetrator is faced with grave and absolute danger, 2. The danger is directed against right 3. The danger is not intentionally caused [4]. There is a causal link between the danger and the perpetrator's action, 5. There is no other way to protect against the danger, 6. There is a proportion between the danger and gravity of an act.7 The perpetrator is not obliged to resist the danger.

Arguments in favor of evaluating the actions of climate protesters within the scope of the state of necessity support the circumstances. It is stated that climate change protects both the right to live in the natural environment, which is a collective interest, and people's own right to life. They argue that the damage to these rights is imminent and cannot be prevented in the future if action is not taken to prevent it now. They argue that the protesters have created public opinion for its prevention through their actions and that there is a causal link between them, that the damage caused during the protests is small considering the proportion between the damage caused and the protection of the climate, and that state policies have been ineffective in taking other methods to prevent the damage. The opposite arguments, on the other hand, state that there is no causal link between actions and climate protection, that the actions are extremely uncertain, inappropriate, and effective in terms of preventing this danger, and that accepting that there is no other means of protection would mean the legitimization of unlawful actions in a democratic state of law based on the rule of law.

In our opinion, it is not always possible to evaluate the actions of climate protesters in a state of necessity. However, it should be recognized that there is a difference between ordinary crimes and misdemeanors and the motives of climate protesters.

Acts exceeding the scope of freedom of expression and the right to gather, demonstrate, and protest should be characterized as criminal acts. Therefore, these behaviors should be expected to be considered punishable. However, crimes committed within the scope of these protests should be subject to different mitigating conditions than ordinary crimes. Alternative sanctions, such as a judicial fine or public work, should be preferred before imprisonment, and methods, such as avoiding the upper limit or postponing sentences, should be preferred. In this way, these protests, which are considered to serve a morally correct purpose, will not be punished or will be punished less severely, while material criminal law instruments such as the state of necessity will not be adapted to the events through forced methods and interpretations.

GİRİŞ

İklim değişikliği ve küresel ısınmayla etkili mücadele için gerekli önlemlerin alınmaması karşısında, iklim protestocuları seslerini duyurmak ya da iklim politikalarına karşı resmi karar organlarını harekete geçirmek amacıyla protestolar gerçekleştirmektedir. Bu protestolar sonucunda ise cezai yaptırımlarla karşılaşmaktadır. Giderek daha fazla sayıda iklim protestocusu, maksimum görünürlük sağlamak için yasaları çiğnemeyi tercih etmektedir. Aslında, Last Generation¹, Extinction Rebellion², Ende Gelände³ ve Yokoluş⁴ gibi iklim hareketi savunucuları, küresel ısınmanın yıkıcı etkilerine dikkat çekmenin bir yolu olarak açıkça sivil itaatsizlik ve zorlayıcı protesto biçimleri çağrısında bulunmaktadır. Bu grupların bazıları, geleneksel kamusal şiddet içermeyen sivil itaatsizliğin yeterince işe yaradığını savunarak, ekotajın⁵ (ekoloji adına sabotaj ve mülke zarar verme) gerektiğini savunmaktadır⁶.

Şiddet içermeyen sivil itaatsizlik eylemleri kapsamında, oturma eylemleri yapan eylemcilerin saatlerce trafiği kapatması⁷, kendilerini kuvvetli yapıştırıcılarla yola yapıştırması⁸, müzelerde yer alan sanat eserlerine boya ya da gıda maddesi atılması⁹, araba galerine koku bombalarının atılması¹⁰, ağaçlık alana girecek olan makinelere eylemcilerin kendilerini zincirlemesi¹¹, kendilerini otoyola, havaalanı pistlerine¹² ya da orkestra şeflerinin masalarına yapıştırmaları¹³ gibi eylemler dikkat çekici ve fakat suç oluşturan eylemlerdir. Protestocuların bu tür eylemleri konut dokunulmazlığının ihlali, izinsiz girme, zorlama, kişilerin huzur ve sükûnunu bozma, kamu hizmetlerinin engellenmesi, mala zarar verme, görevi yaptırılmamak için direnme gibi suçlardan dolayı ceza sorumluluğunu doğurmaktadır. Birçok olayda protestocuların bu eylemlerinin suç oluşturduğu kabul edilmekle birlikte eylemlerinin tümüyle kusurlu olmadığı iddiası üzerinden savunma yapılmaktadır. Protestocular, eylemlerinin zorunluluk hali kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini ve çevreye karşı gerçekleşecek ağır ve muhakkak bir tehlikeyi önleme amacıyla orantılı bir saldırı gerçekleştirdiklerini iddia etmekte ve yargılamalar esnasında zorunluluk haline dayanan bir savunma gerçekleştirmektedirler.

Zorunluluk hali günümüzde modern ceza kanunlarının çoğunda düzenlenmekte ancak bu kurumun temelleri ve niteliğine ilişkin tartışmalar güncelliğini korumaktadır. Zorunluluk halinin hukuki niteliğini hukuka uygunluk sebebi ya da kusurluluğu kaldıran bir hal olarak değerlendiren farklı görüşler bulunmaktadır. Zorunluluk halinin hukuki niteliğine ilişkin tartışmalar çalışmamızın konusunu aşmaktadır. Ancak konunun genel kapsamının anlaşılabilmesi için bu tartışmaları kısaca açıklamak gerekmektedir.

Türk ceza hukuku doktrininde zorunluluk halinin hukuki niteliğine ilişkin görüşler üç başlık altında toplanmaktadır. Doktrindeki bir görüş zorunluluk halini hukuka uygunluk sebebi olarak görmektedir¹⁴. Diğer görüş mazeret sebebi olarak kabul etmekte ve bu görüşünü Ceza Muhakemesi Kanunu md.223/3b'de hüküm konusundaki düzenlemede zorunluluk halini tespit eden hakimnin beraat kararı değil; ceza verilmesine yer olmadığı kararı verecek olmasıyla desteklemektedir¹⁵. Üçüncü görüş ise karma görüşü yani somut olayın koşullarına göre hem bir hukuka uygunluk sebebi hem de kusurluluğu ortadan kaldıran bir mazeret sebebi teşkil edebileceğini kabul etmektedir¹⁶.

TCK md.25'te düzenlenen zorunluluk halinin hukuki niteliği, meşru savunmayla aynı başlık altında düzenlenmesi ve meşru savunmayla benzer unsurlar içermesinden dolayı tartışmalı hale gelmektedir. Bu tartışma sadece bir kavram tartışması olmayıp, benimsenen görüşe göre kurumun hukuki sonuçları farklılık göstermektedir. Zorunluluk halinin hukuka uygunluk sebebi olarak kabul edildiği hallerde gerçekleşen fiil haksızlık teşkil etmeyecektir. Fiil, hukuk düzenine uygun kabul edileceğinden, fiil haksızlık

¹ Last Generation'un İklim İsyanı, <https://www.noemamag.com/the-last-generations-climate-rebellion/>, Erişim tarihi: 26.01.2024.

² Londra'da binlerce çevreciden 5 köprüde sivil itaatsizlik eylemi, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46247600>, Erişim tarihi: 26.01.2024.

³ Ende Gelände fosil geri dönüşüne karşı kitlesel direnişi duyurdu, <https://www.ende-gelaende.org/en/press-release/press-release-on-17-10-2022/>, Erişim tarihi: 26.01.2024.

⁴ Yaşam için sivil itaatsizlik: Yokoluş İsyanı, <https://apost.com/s/yasam-icin-sivil-itaatsizlik-yokulus-isyani>, Erişim tarihi: 26.01.2024.

⁵ Kavram hakkında ayrıntılı bilgi için Erdem İzzet Külçür, Kriminoloji ve Ceza Hukuku Boyutuyla Çevreci Terörizm (1. Baskı, Hukuk Akademisi Yayınları 2020) 21 vd.

⁶ Ibid 150.

⁷ <https://www.dailymail.co.uk/news/article-11999669/Just-Stop-Oil-protesters-scaled-bridge-Dartford-Crossing-bridge-caused-gridlock-jailed.html>, Erişim tarihi: 29.01.2024.

⁸ <https://www.merkur.de/welt/teerminator-letzte-generation-klimaaktivist-spott-asphalt-kleber-91971752.html>, Erişim tarihi: 29.01.2024.

⁹ <https://www.aljazeera.com/news/2024/1/28/climate-activists-throw-soup-at-the-mona-lisa-in-paris-amid-farm-protests>, Erişim tarihi: 29.01.2024.

¹⁰ <https://www.sueddeutsche.de/muenchen/klimaaktivisten-festkleben-bmw-welt-scientist-rebellion-muenchen-1.5684017>, Erişim tarihi: 29.01.2024.

¹¹ <https://www.wfae.org/energy-environment/2022-11-10/climate-activists-chain-themselves-to-entries-at-charlotte-private-jet-terminal>, Erişim tarihi: 29.01.2024.

¹² <https://www.dus.com/de-de/konzern/presse/medieninformationen/klimaaktivisten-auf-dem-rollfeld>, Erişim tarihi: 29.01.2024; Wolf-Dietrich Walker, 'İklim Aktivistleri – "Son Jenerasyon"' Çev. Gökhan Aykut, (2023) 5(1) TAÜHFD, 479, 488 vd.

¹³ <https://www.mopo.de/hamburg/klima-kleber-in-der-elphi-ueber-dieses-foto-lacht-das-netz/>, Erişim tarihi: 29.01.2024.

¹⁴ Zeki Hafizoğulları, 'Türk Ceza Hukuku Sisteminde Zaruret Hali ve Üçüncü Kişiyi Kurtarma' (1971) 28(1-4) Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi 91, 91-132; Sulhi Dönmezer, Sahir Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım C.II (15. Baskı, Der Yayınları, 2021) 359 vd.; Ayhan Önder, Ceza Hukuku Genel Hükümler C.II-III (1. Baskı, Filiz Yayınevi, 1992) 200; Doğan Soyaslan, Ceza Hukuku Genel Hükümler (10. Baskı, Yetkin Yayıncılık 2022); Yener Ünver, 'YTCK'da Kusurluluk' (2006) 59(1) CHD, 37-73; Nur Centel, Hamide Zafer, Özlem Yenerer Çakmut Türk Ceza Hukukuna Giriş (12. Baskı, Beta Yayınları, 2023); Çağrı Kan, Türk Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali (1. Baskı, Yetkin Yayıncılık 2018); Bahri Öztürk, Mustafa Ruhan Erdem, R. Murat Önok, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku – TCK Değişikliklerine Göre Yenilenmiş (23. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2023) 280.

¹⁵ Elif Bekar, Türk ve Amerikan Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali (1. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2013) 17; Erdal Yerdelen, Ceza Muhakemesinde Hükümün Gerekçesi (1. Baskı, Adalet Yayınevi 2015); Mahmut Koca, İlhan Üzülmöz, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler (16. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2023) 347; İzzet Özgenç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler (19. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2023) 492; Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen, Ceza Hukuku Genel Hükümler (17. Baskı, Adalet Yayınevi 2023); Murat Volkan Dülger, Ceza Hukuku Genel Hükümler (2. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2023) 647.

¹⁶ Zeynel T. Kangal, Ceza Hukukunda Zorunluluk Durumu (1. Baskı Seçkin Yayıncılık 2010) 445 vd.; Veli Özer Özbek ve Koray Doğan, 'Zorunluluk Halinin (TCK md.25/2) Hukuki Niteliği' (2007) 9(2) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 195, 195-222; R. Murat Önok ve Işık Öney, 'Hukuk Düzeninin Birliği İlkesi Çerçevesinde Zorunluluk Halinin Hukuki Niteliği' (2019) 77(2) İstanbul Hukuk Mecmuası 847-895; Veli Özer Özbek, Koray Doğan, Pınar Bacaksız, Serkan Meraklı ve İsa Başbüyük, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler (14. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2023) 403 vd.; Timur Demirbaş, Ceza Hukuku Genel Hükümler (18. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2023) 322.

dolayısıyla suç olma niteliğini kaybedecektir. Mazeret sebebi olarak kabul edildiğinde ise fiil haksızlık niteliğini koruyacak ancak bu fiilden dolayı kınanamayacaktır. Dolayısıyla hukuka uygunluk sebebi olan zorunluluk halinin varlığı halinde faile kesinlikle ceza verilemezken, mazeret sebebi olan zorunluluk halinde failin cezasında indirim yapılabilir ya da ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilir.

TCK'daki düzenlemelerin mehzazı olan Alman Ceza Kanunu'nda (StGB) hukuka uygunluk hali olan zorunluluk hali ve mazeret sebebi olan zorunluluk hali iki farklı madde düzenlenmiştir. Buna göre § 34 StGB'de hukuka uygunluk sebebi olan zorunluluk hali; § 35 StGB'de kusurluluğu ortadan kaldıran mazeret sebebi olan zorunluluk hali düzenlenmiştir. Bu iki düzenleme arasındaki temel fark, hukuka uygunluk sebebi olan zorunluluk halinde mutlaka korunmak istenen hukuki yarar ile zarar verilen hukuki değer arasında derece farklılığının olmasının (*Wertverhältnis der im Widerstreit stehenden Rechtsgüter*) gerekliliğidir¹⁷. Mazeret sebebi olan zorunluluk halinde ise çatışan hukuki yararlar aynı derece olabilir. Hukuka uygunluk sebebi olan zorunluluk hali hayat, vücut, özgürlük, şeref mülkiyet gibi hukuken korunan her hak bakımından söz konusu olurken; mazeret sebebi olan zorunluluk hali sadece hayat, vücut ve özgürlük haklarının korunması bakımından mümkündür. Hukuka uygunluk sebebi olan zorunluluk hali, failin kendisi veya başkasına yönelik tehlike bakımından söz konusu olabilirken; mazeret sebebi olan zorunluluk hali failin sadece kendisi ya da yakını bakımından söz konusu olabilir¹⁸.

İnceleyeceğimiz kararlar bakımından bahsedilmesi gereken bir diğer düzenleme ise İsviçre Ceza Kanunu'ndaki(chStGB) zorunluluk halidir. chStGB 17. maddesinde zorunluluk hali hukuka uygunluk sebebi olarak düzenlenmiştir¹⁹.

Biz zorunluluk halinin TCK'daki düzenleniş şeklinin kusurluluğu kaldıran hal olduğu görüşüne katılmaktayız.

Çalışmamız kapsamında incelenen Alman mahkemelerinin verdiği kararlarda ise § 34 StGB'de hukuka uygunluk sebebi olan zorunluluk haline ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır. Zira StGB § 35 korunan hukuki değerler arasına kollektif menfaatleri dahil etmemekte ve kişinin kendisi ya da bir yakınına yönelik tehlikeyi korumaktadır. Ayrıca korunan hukuki değerler bakımından yalnızca vücut bütünlüğü, yaşam ve özgürlük kapsama alınmıştır. Bununla birlikte StGB § 34 daha geniş bir koruma alanı ve kapsam sağlamaktadır. Kişinin kendisine ya da başka bir kişiye yönelik savunma fiilleri kapsam içerisindedir ve korunan değerler yaşama, vücut bütünlüğüne, özgürlüğe, şerefe, mala ya da başka bir yasal menfaate yönelik olabilir. Dolayısıyla Alman mahkemelerinin önüne giden iklim savunması kapsamındaki davalarda sanıklar, StGB § 34 üzerinden savunmalarını iletlemektedir.

Genel olarak zorunluluk halinden bahsedebilmek için bazı unsurun gerçekleşmesi gerekmektedir. Bunlar; 1. fail ağır ve muhakkak olan bir tehlike ile karşı kaşıya olmalı, 2. tehlike bir hakka yönelik olmalı, 3. tehlikeye bilerek sebebiyet verilmemeli, 4. tehlike ile failin hareketi arasında nedensellik bağı bulunmalı, 5. tehlikeden başka türlü korunma imkanı bulunmamalı, 6. tehlike ile fiilin ağırlığı arasında oran olmalı, 7. failin tehlikeye göğüs germe yükümlülüğü bulunmamalıdır²⁰. Bu unsurların gerçekleşmesi halinde eylemler suç oluştursa dahi failerin kusuru ortadan kalkacağı için cezalandırılmayacaklardır.

Sivil itaatsizliğin meşrulaştırılması için zorunluluk hali gibi ceza hukuku kurumlarının kullanılması yeni bir fenomen olmamakla birlikte iklim protestocuları tarafından kullanılması görece yenidir. Özellikle ABD, İsviçre, Almanya gibi ülkelerde iklim protestocuları zorunluluk hali savunması yaparak ceza almayabilmektedir. Ancak bu kararların bir kısmı temyiz aşamasında bozulmaktadır²¹. Bu durum iklim eylemlerine karşı zorunluluk halinin değerlendirilmesine yönelik tartışmalar açısından bir kapı açmıştır. Özellikle Anglo-Amerikan yargı mantığında, iklim değişikliği ve çevrenin korunmasına yönelik mücadelede devleti harekete geçirmek için minör suçların işlenmesi kabul edilebilmektedir. Bu görüş, sivil itaatsizliğe başvuranların eylemlerinin zaten halkı sarsmaya ve halkın dikkatini çekmeye yönelik olması argümanına dayanmaktadır²². Yasa koyucuyu iklim politikalarını değiştirmeye zorlamak için bu eylemler bir yöntem olarak kabul edilebilecek ise mahkemelerin zorunluluk hali savunmasını kabul etmesi mümkün görünmektedir. Almanya ve İsviçre'de ise mahkemeler, eylemlerde zorunluluk halinin koşullarının oluşup oluşmadığına yönelik inceleme yaparak, yakın tehlikenin önlenebilirliği üzerinden karar vermektedir.

İfade etmek gerekir ki çalışmada esas odaklanılan, iklim protestoları çerçevesindeki eylemlerin etik, siyasi ve ahlaki meşruiyeti değildir²³. Bu çalışmada iklim protestocularının eylemlerinin, zorunluluk hali kapsamında kabul edilip edilemeyeceği değerlendirilecektir. Çalışmanın ilk bölümünde iklim protestolarının zorunluluk hali kapsamında değerlendirilmesine ilişkin argümanlar ve karşı argümanlar incelenecektir. Çalışmanın ikinci kısmında iklim protestocularına karşı ABD, İsviçre ve Almanya'da görülen davalar incelenerek, bu davalarda eylemciler tarafından savunmalarda kullanılan argümanlar özetlenecektir.

¹⁷ Jürgen Baumann, Ulrich Weber, Wolfgang Mitsch, Jörg Eisele, Strafrecht Allgemeiner Teil (13. Baskı, Gieseking Verlag, 2021); Johannes Wessels, Werner Beulke, Helmut Satzger, Strafrecht Allgemeiner Teil (53. Baskı, C. F. Müller 2023) § 34, s. 300; Claus Roxin, Luis Greco, Strafrecht Allgemeiner Teil I (5. Baskı Beck 2020) §16 Rn 13.

¹⁸ Ibid §16 Rn 13.

¹⁹ chStGB md. 17 "Kendisinin ya da bir başkasının hukuki yararını başka türlü önlenemeyecek yakın bir tehlikeden kurtarmak için kanunlarca cezalandırılacak bir eylemde bulunan herkes, bu şekilde daha üst düzey çıkarları koruduğu takdirde hukuka uygun hareket etmiş olur."

²⁰ Özbek/Doğan/Meraklı/Bacaksız/Başbüyük (n 16) 405; Mahmut Koca, İlhan Üzümler, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler (16. Baskı Seçkin Yayıncılık 2023) 347 vd.; Kangal (16) 445vd.

²¹ Örneğin Urteils des Bezirksgerichts Lausanne PE19.000742/PCL/Ilb vom 13. Januar 2020, <https://www.bger.ch/de/index.htm>, Erişim tarihi: 10.07.2024.)

²² John Rawls, Bir Adalet Teorisi (1. Baskı Phoenix Yayıncılık 2017) 83 vd.

²³ Bu eylemlerin sivil itaatsizlik niteliği üzerine ayrıntılı bilgi için bkn. John Locke, Hükümet Üzerine Birinci İnceleme (1. Baskı İmaj Yayıncılık 2016) 154 vd.; Rawls (n 22) 404 vd.

Nihayet çalışmanın son bölümünde iklim protestocularının eylemlerinin zorunluluk hali kapsamına girip girmeyeceğine ilişkin genel değerlendirme yapılacaktır.

I. İKLİM PROTESTOCULARININ EYLEMLERİNİN ZORUNLULUK HALİ KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ LEHİNE VE ALEYHİNE OLAN GÖRÜŞLER

A. Lehe Olan Görüşler

Son yıllarda, hem Anglo-Amerikan hem de Kıta Avrupası yargı sistemlerinde iklim protestoları kapsamındaki eylemlere karşı açılan davalarda zorunluluk hali savunmasına kapsamında ceza verilmesine yer olmadığı kararları verilmektedir. Bu kararlar, iklim protestocularının eylemlerinin, zorunluluk halinin koşullarını karşıladığı gerekçesiyle zorunluluk hali kapsamında değerlendirilebileceği gerekçesine dayandırılmaktadır. Bu kararların bir kısmı temyiz aşamasında bozulsa da bu eylemler bakımından zorunluluk halinin gerçekleştiği görüşü, doktrinde iki farklı zeminde tartışılmaktadır.

Doktrindeki ilk görüş iklim protestolarında zorunluluk halinin koşullarının gerçekleştiği yönündedir²⁴. Diğer görüş ise zorunluluk halinin iklim krizi gibi acil durumlarda uygulanırken, koşullarının sınırlı bir şekilde yeniden kavramsallaştırılmasının gerektiği yönündedir²⁵.

Zorunluluk halinin ilk koşulu, zararın bir hakka yönelik olmasıdır. İklim değişikliğinin yakın ve ciddi zararlarını ortaya koyan bilimsel araştırmalar değerlendirilerek, iklim protestocularının bu ciddi ve yakın zararı önlemek için suç işledikleri kabul edilmektedir²⁶. Doktrindeki bir görüş bu zararı, kolektif bir çıkar olan insancıl bir çevrede yaşama hakkını etkilemek olarak ifade eder²⁷. Diğer görüş ise zararı, küresel ısınmanın şimdiki ve gelecekteki nesillerin en temel hakları olan yaşam hakkı, maddi ve manevi varlığın korunması hakkı, mülkiyet hakkı kapsamında nesiller arası adalet ve doğa merkezli çevre anlayışı bağlamında belirli ekosistemler ve doğal ortamdaki çeşitli canlılar üzerindeki zarar etkisi olarak tanımlar²⁸. Aslında doğayı merkeze koyan yaklaşıma göre tıpkı bir insanın evine gerçekleşen saldırıya ya da tehlikeye karşı kendini koruması gibi bizatihi hayatın kendisine ve tüm yaşamlara ev sahipliği yapan doğanın saldırılara ve tehlikelere karşı savunulması da aynı şekilde meşru görülmelidir²⁹.

Farklı ülkelerdeki kanuni düzenlemelerde, zorunluluk haline hangi haklar bakımından başvurulabileceği değişiklik gösterebilmektedir. Örneğin 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu md. 25/2 “*gerek kendisine gerek başkasına ait bir hakka yönelik olup. . .*” ifadesini kullanmış ve koruma kapsamındaki hak bakımından bir sınırlama öngörmemiştir. Alman hukukunda § 34 Alman Ceza Kanunu (StGB) ise “*yaşam hakkı, vücut bütünlüğü, kişi özgürlüğü, kişi onuru, mülkiyet veya başka bir hukuki menfaate yönelik. . .*” şeklinde formüle edilmiştir. § 34 StGB’de zorunluluk hali kapsamına giren hakların sayılmış olması nedeniyle zorunluluk halinin, genel hukuki menfaatlere uygulanmasını reddeden görüşler olsa da³⁰, böyle bir yorum, “*veya başka bir hukuki menfaat*” ifadesini kullanan maddenin lafzını göz ardı etmek anlamına gelecektir³¹. Bireysel hukuki menfaatlerin açıkça listelenmiş olması, bunların özel önemini vurgulamakta, ancak genel hukuki menfaatlerin hariç tutulduğu anlamına gelmemektedir. Nitekim Almanya’da yargı kararlarında hayvan refahı³², trafik güvenliği³³ ya da hava taşımacılığının güvenliği³⁴ gibi konular zorunluluk hali kapsamında değerlendirilmektedir. Aynı durum iklimin korunması için de geçerli olabilecektir. Buna ek olarak, iklimin korunması aynı zamanda insancıl yaşam koşullarının korunmasıyla, yani hukuki menfaatlerin ekolojik-antroposentrik olarak korunmasıyla ilgilidir³⁵. Zira iklimin korunması dolaylı olarak insanların korunmasına da hizmet eder, bu da bireysel hukuki menfaatlerin de etkilendiği anlamına gelebilecektir³⁶.

İklimin korunması hakkı § 20 Alman Anayasası’nda (Grundgesetz/GG) yaşamın doğal temellerinin korunmasını içermekte ve devleti, iklimin korunması için yeterli önlemleri almakla yükümlü kılmaktadır³⁷. Yaşamın doğal temellerinin bir parçası

²⁴ Mathis Bönke, ‘Ziviler Ungehorsam im Klimanotstand. Onlinezeitschrift für höchstrichterlich’ (2021) 22(4) Rechtsprechung zum Strafrecht 164,165.

²⁵ Michael Brogan, ‘The Necessity Defence and Anthropogenic Global Warming Protests: The Times They Are A-Changin’ (2021) 46(4) Alternative Law Journal, 268, 286; Saskia Stucki, ‘In Defence of Green Civil Disobedience: Judicial Courage in the Face of Climate Crisis and State Inaction’ (2020) VerfBlog, 2020/10/30.

²⁶ Brogan (n 25) 270-271.

²⁷ Bönke (n 24) 165.

²⁸ Ivó Coca-Vila, ‘Punishing the Last Citizens? On the Climate Necessity Defence’ (2023) 29(3) Res Publica 1, 4.

²⁹ Edward Abbey, ‘One Life at a Time, Please’ (1. Baskı, Henry Holt and Co 1988) 29.

³⁰ Matt Holger, Joachim Renzikowski, Strafrechtsgesetz (2. Baskı Beck Verlag 2020) § 34 Rn. 17.2.

³¹ Frank Zieschang, ‘Klimaschutz als rechtfertigender Notstand bei Hausfriedensbruch? AG Flensburg, Urteil vom 7. November 2022 – 440 Cs 107 Js 7252/22- juris; nicht rechtskräftig’ (2023) (3) Juristische Rundschau 136, 144.

³² OLG Naumburg NJW 2018, 2064, 2065; LG Magdeburg BeckRS 2017, 130506; Dehne-Niemann Greisner, ‘Der Zweck heiligt die Mittel! – Notstandsrechtfertigung des tierschutzmotivierten Betretens von Tierställen’ (2019) 166(3)205, 207; Bernd Hecker, ‘Nothilfe und Notstand Eindringen in eine Tierzuchtanlage zu dem Zweck, Missstände zu dokumentieren. Juristische Schulung’ (2018) (1) 83, 84; Dominik Hotz, ‘OLG Naumburg: Tierwohl als notstandsfähiges Rechtsgut’ (2018) (28) NJW 2064, 2066; Alexander Keller, Thorsten Zetsche, Hausfriedensbruch: Rechtfertigung des Eindringens in eine Tierzuchtanlage zur Aufdeckung von Verstößen gegen Tierschutzrecht, Strafverteidiger (StV) (2018) 335, 338.

³³ OLG Düsseldorf NJW 1970, 674; OLG Frankfurt NSZ-RR 1996, 136.

³⁴ OLG Düsseldorf NJW 2006, 630.

³⁵ Frank Zieschang, Die Gefährdungsdelikte (1. Baskı Duncker&Humblot 1998) 214.

³⁶ Zieschang, (n 35) 215.

³⁷ BVerfGE 157, 30 (Rn. 198).

olarak, insanlıkla uyumlu bir iklimin sürdürülmesi, anayasal statüye sahip yasal bir hakır³⁸. İklim değişikliği, nihayetinde herkesi etkileyen ya da en azından etkileyebilecek olan soyut bir tehdittir³⁹. Zorunluluk hali ise bireyleri tehdit eden tehlikelere karşı savunmayı amaçlar. Bununla birlikte, iklimin korunması da bizzat iklimin kendisini değil; insan yaşamının vazgeçilmez temelinin bir parçasının korunması olarak değerlendirildiğinde, etkilenen her bir insanın tehdit altında olduğu görülmektedir. Bu durum, en azından insanla uyumlu iklimin zorunluluk hali bağlamında korunması gereken hukuki bir menfaat olarak tanınması lehine bir argümandır⁴⁰. Temel sorun, iklim değişikliğinin yarattığı tehdidin mevcut bir tehlikeyi haklı çıkarıp çıkarmadığından ziyade, anayasal bir demokraside bireyin bunu önlemekten sorumlu olup olamayacağıdır⁴¹.

İklim eylemlerinin koruduğu hukuki menfaat ilişkin en uç formülasyonda ise protestocuların insan neslinin tükenmesini önlemek için hareket ettiği iddia edilmektedir⁴².

Zorunluluk halinin ikinci koşulu ağır ve muhakkak bir zarar tehlikesi bulunmasıdır. İklim protestocularının eylemlerinin zorunluluk hali kapsamında değerlendirilmesi gerektiği yönündeki görüşü savunanlara göre çevreye ilişkin zarar, yakın ve ciddidir⁴³. Küresel ısınmanın ve iklim değişikliğinin nihai etkilerinin ortaya çıkması hemen gerçekleşmeyecek olsa da tüm dünya giderek daha fazla etkisini gösteren uzun vadeli bir zarar ile karşı karşıyadır. Bu görüş kapsamında, nihai zararın gerçekleşmesinden önceki son ana kadar beklenirse, bunu önlemek imkansız olacağından, zarar anı, zorunluluk hali savunmasındaki “yakın zararın” karşılığıdır⁴⁴.

Tehlike, daha sonraki zamanda önlenemiyorsa ya da ancak önemli bir risk altında önlenebiliyorsa mevcut ve yakın tehlike olarak kabul edilir⁴⁵. İklimin korunmasına ilişkin davaların konusunu oluşturan küresel ısınma henüz kritik sınır olan 1.5 ya da 2 derecelik ısınma sınırını aşmamış olsa da bu durum tehlikenin mevcut olmasını engellemeyecektir. Önemli olan, bu tür bir sıcaklık artışı tehlikesinin ne zamana kadar yeterli bir başarıyla önenebileceğidir⁴⁶. Başka bir ifadeyle, “mevcut olma durumu” derhal harekete geçilmeyi gerektirir. Bu zaman noktası geçtikten sonra, korunması gereken hukuki menfaat olan iklimin bozulması, çaresizce izlenecektir⁴⁷. İklim değişikliği ile ilgili olarak, derhal müdahale ihtiyacı her durumda açıktır. İklim değişikliğinin önlenmesi için belirlenen ulusal ve küresel düzeydeki hedef ve tedbirlerin Paris İklim Antlaşması’nın hedeflerine ulaşmak için genel olarak yetersiz olduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla, yakın tehlikenin gerçekleşmesi sadece an meselesidir⁴⁸.

Zorunluluk halinin üçüncü koşulu saldırı ile tehlike arasında bir nedensellik olmasıdır. Cezai sorumluluğu gerektiren bu protestoların iklim değişikliğinin yıkıcı etkilerini hafifletmek için etkili ve en az zararlı araçlardan biri olduğu varsayılmaktadır⁴⁹. Protestocular tarafından yapılanlara benzer şekilde, gelecekteki protestoların kolektif etkisinin küresel ısınmayı azaltmada belirleyici olduğu varsayımı ise, eylemlerin zararı önlemeye elverişliliği olarak değerlendirilmektedir⁵⁰. Bu görüşü savunanlar bakımından örneğin Louvre Müzesi’ndeki korunaklı camekanın arkasında sergilenen Mona Lisa tablosuna çorba fırlatmak tek başına küresel ısınmayı engellemeyecek olsa da benzer küçük eylemlerin toplamı, hükümetleri iklim politikasını değiştirmeye yöneltebilecek ve bu eylemler etkili bir mekanizma olacaktır. Başka bir deyişle, bu eylemlerdeki hedef, suç işleyerek belirli bir soruna dikkat çekmektir. Bu eylemin gelecekteki benzer eylemler mozaiğinin bir parçası olması koşuluyla, iklim politikasını etkili bir şekilde etkilemesi ara hedeftir. Nihai hedef ise iklim değişikliğinin etkilerine karşı koyacak önlemlerin alınmasıdır. Bu görüşe göre, iklim değişikliği ile mücadelede tek başına önemsiz olan belirli bir protesto eylemi, tehlike ile failin hareketi arasında nedensellik bağımlı sağlamaktadır⁵¹.

Zorunluluk halinin dördüncü koşulu olan saldırı ve tehlike arasındaki oranlılıktır. İklim eylemleri bakımından hafif zararlara neden olan suçların işlenmesinden kaynaklanan zarar, protestocuların önlemeye çalıştığı zararlarla karşılaştırıldığında çok küçüktür⁵². Nihayetinde milyonlarca insanın, bir bütün olarak tehlikede olduğunu kabul edilirse, bu eylemlerle verilen zararın, protestocuların önlemeye çalıştığı kötülükten çok daha az olduğu kabul edilmelidir⁵³.

Zorunluluk halinin bir diğer koşulu tehlikenin başka türlü önlemeyecek olmasıdır. Bu eylemlerde zorunluluk halinin

³⁸ Daniel Busche, ‘Verfassungsrechtliche Vorgaben für die strafrechtliche Bewertung der Sitzblockaden von Klimaaktivisten’ (2023) (4) Klima und Recht 103, 105.

³⁹ Finn-Lauritz Schmidt, ‘Der „Klimanotstand“ als rechtfertigender Notstand?’ (2023) (1) Klima und Recht 16, 18.

⁴⁰ Busche (n 38) 105.

⁴¹ Ibid 105.

⁴² Bönte (n 24) 165-167.

⁴³ Ibid 165-167.

⁴⁴ Ibid 167.

⁴⁵ Urs Kindhäuser, Ulfrid Neumann, Hans-Ulrich Paeffgen, Frank Saliger, Strafgesetzbuch (6. Baskı Nomos 2023) § 34 Rn. 56.

⁴⁶ Adolf Schönke, Horst Schröder, Strafgesetzbuch (29. Baskı Beck 2014) § 34 Rn. 17.

⁴⁷ Volker Erb, Jürgen Schafer, Münchener Kommentar zum StGB (3. Baskı Beck 2018) § 34 Rn. 94.

⁴⁸ Jana Wolf, ‘Klimaschutz als rechtfertigender Notstand’, <https://verfassungsblog.de/klimaschutz-als-rechtfertigender-notstand/>, Erişim tarihi: 11.02.2024.

⁴⁹ Bönte (n 24) 168-169.

⁵⁰ Hansjörg Reichert-Hammer, Politische Fernziele und Unrecht. Ein Beitrag zur Lehre von der Strafrechtswidrigkeit unter besonderer Berücksichtigung der Verwerflichkeitsklausel des § 240 abs. 2 StGB (1. Baskı Duncker & Humblot 1991) 186-189; Bönte (n 24) 168-169.

⁵¹ Coca-Vila (n 28) 4

⁵² Bönte (n 24) 171-172.

⁵³ Ibid 172.

uygulanmasını savunan görüş, “ahlaki” sayılabilecek bir temelden bu koşulu değerlendirmektedir⁵⁴. Buna göre failin eyleminin ahlaki açıdan doğru mu yoksa yanlış mı olduğuna karar verildiğinde, başka bir deyişle bu eylemin daha büyük bir çıkarı koruyup korumadığına karar verildiğinde, eylemin ceza hukuku kapsamında kusurlu gösterilip gösterilmeyeceği sorusu otomatik olarak çözümlenir⁵⁵. Dolayısıyla başka türlü koruma imkanının bulunup bulunmaması ikincil öneme sahiptir.

Doktrinde genel olarak başka türlü korunma imkanının olmaması zorunluluk halinin bir koşulu olarak görülse de bu görüşün aksi yönde, bu koşulun zorunluluk halinin bir unsuru olmadığı ve meşru müdafaa olduğu gibi bir ön koşul olarak kabul edilmemesi gerektiği yönünde görüşler de bulunmaktadır⁵⁶. Bu görüş kapsamında, iklim davalarında zorunluluk hali savunması toplumsal değişim için güçlü bir dönüştürücü araç olarak kullanılmaktadır⁵⁷. Esasen zorunluluk halinin bu şekilde uygulanmasını savunan görüşler, bu kurumu sivil itaatsizliği meşrulaştıracak bir araç olarak görmektedir⁵⁸. Başka bir noktadan yaklaşıldığında ise protestocuların asıl hedefi, politik amaçlarını mahkemeye taşımak suretiyle savunma oluşturarak, karşı tarafın kamuoyu tarafından kötü algılanmasını sağlamaya çalışmaktadır⁵⁹.

Ahlaki yorum benimsendiğinde insanlığın varlığını tehdit eden küresel ısınma ve iklim değişikliğine karşı mücadelede insanlığın hayatta kalmasını sağlamak, protesto eylemlerine maruz kalanların mallarına verilecek küçük zararlardan daha öncelikli olacaktır. Mevcut veriler, devletlerin iklim politikalarını değiştirme konusunda isteksiz olduklarını gösterdiğinden, tehlikeden korunmaya yönelik alternatif bir yasal yol bulunmamaktadır.

İklim değişikliğiyle mücadele için tedbirler almakla yükümlü olan devlet, iklim değişikliğiyle mücadeleden sorumludur⁶⁰. Ancak bunun tam olarak ne şekilde olacağı, parlamentonun karar alma sürecine bırakılmıştır. Ancak protestocular politikanın işleyiş sürecini bizatihi kusurlu bulduklarından, politikaya ve politikacılara güven duymamaktadırlar⁶¹. Bireylerin, demokratik karar alma sürecinin bir parçası olarak iklim koruma tedbirlerine fiilen uyulmasını ve bu tedbirlerin optimize edilmesini etkilemeleri gerekmektedir⁶². Devletin, bireyleri tehlikeye karşı korumasının mutlak önceliği, sadece devletin tedbirin gecikeceği veya hukuka aykırı olarak ihmal edildiği istisnai durumlarda bozulur⁶³. İklim davalarında zorunluluk halinin uygulanması gerektiğini savunanlar tam da bu noktadan argümanlarını desteklemektedirler. Devletlerin küresel ısınmayla başa çıkma konusundaki başarısızlığı göz önüne alındığında, protestocuların iklim değişikliğinin yıkıcı sonuçlarıyla etkili bir şekilde mücadele etmek için başka yasal alternatif araçlara sahip olmadıkları varsayılmaktadır⁶⁴. Protestoculara göre çoğu devletin iklim konusundaki eylemsizliği göz önüne alındığında, iklim politikasını demokratik yasal yollarla etkilenebileceğini öne sürmek anlamsızdır. Nitekim devlet yetkililerinin eylemlerinin iklim konusunda sistematik olarak başarısız olduğuna kanaat getiren yargı kararları da bulunmaktadır⁶⁵.

B. Aleyhe Olan Görüşler

İklim protestolarında gerçekleşen eylemlerin zorunluluk hali kapsamında değerlendirilemeyeceğine ilişkin görüşler bulunmaktadır. Doktrinde bu görüşü savunanların dikkat çektiği iki husus bulunmaktadır. İlk husus iklim eylemleri ile ağır ve muhakkak görülen iklim değişikliğinin önlenmesi bakımından nedensellik bağı olmadığı ve bu eylemlerin tehlikeyi önleme bakımından elverişli ve etkili olmadığıdır. İkinci husus ise başka türlü korunma imkanının olmaması koşulu bağlamında, söz konusu eylemleri meşru görmenin, hukukun üstünlüğüne dayalı bir demokratik hukuk devletinde yasal olmayan eylemlerin meşrulaştırılması anlamına geleceğidir⁶⁶. Protestocuların, eylemlerinin sivil itaatsizlik olarak nitelendirilmesi gerektiği de belirtilmektedir⁶⁷. Kökeni siyaset felsefesine dayanan bu terim, bir vatandaşın felaket ve etik açıdan gayrimeşru olduğu düşünülen kararlara karşı gösteri, protesto ve hatta sansasyonel, şiddet içermeyen kural ihlalleri yoluyla direnişini tanımlar⁶⁸. Sivil itaatsizlik eylemlerinin ise ceza hukuku kapsamında bir hukuka uygunluk/kusurluluğu kaldıran hal olarak kabul edilemeyeceği ifade edilmektedir⁶⁹.

⁵⁴ Malcolm Thorburn, ‘Two Conceptions of Equality Before the (Criminal) Law’ in François Tanguay-Renaud and James Stribopoulos (eds), *Rethinking Criminal Law Theory* (Oxford: Hart Publications 2012) 6-7.

⁵⁵ Ibid 7.

⁵⁶ Zieschang, (n 31) 143.

⁵⁷ Alan Norrie, *Crime, Reason and History: A Critical Introduction to Criminal Law* (3. Baskı Cambridge University Press 2014) 25.

⁵⁸ Shaun Martin, ‘The Radical Necessity Defense’ (2005) 73 (4) *University of Cincinnati Law Review* 1527-1530.

⁵⁹ Phillip E. Johnson, *Criminal Law Cases Materials and Text* (7. Baskı, American Casebook Series, West Group 2002) 379.

⁶⁰ Schmidt (39) 19.

⁶¹ Külçür (n 5) 153.

⁶² Bönte (n 24) 169-170.

⁶³ Schmidt (n 39); Busche (n 38) 105.

⁶⁴ Bönte (n 24) 170.

⁶⁵ Örneğin aşağıda incelenecek olan OLG Naumburg, 22/02/2018 tarihli karar’da, devletin iklim koruma önlemleri açıkça yetersiz olmakla kalmayıp, aynı zamanda sistemik bir sorun olduğu belirtilmektedir.

⁶⁶ Thomas Rönnau, ‘Grundwissen – Strafrecht: Klimaaktivismus und ziviler Ungehorsam’ (2023) 2 *Juristische Schulung* 112, 114.

⁶⁷ Ibid 114.

⁶⁸ Bernward Gesang, ‘Autobahnblockaden und „Spaziergänge“: Was sind die Grenzen des zivilen Ungehorsams?’ (2022) 5 *Klima und Recht* 147, 148.

⁶⁹ Lutz Eidam, ‘Klimaschutz und ziviler Ungehorsam’ (2023) 6 *JuristenZeitung* 224, 227; Lorenz Leitmeier, ‘Ziviler Ungehorsam und autoritärer Legalismus?’ (2023) 3 *Onlinezeitschrift für Höchstgerichtliche Rechtsprechung zum Strafrecht* 70, 73.

İklim eylemlerin zorunluluk halinin kabul edilmemesini savunan görüş bakımından en önemli argüman, bu eylemlerin geleceğe dönük olarak zararı önleme bakımından belirsizliği üzerindedir. Tek başına bir iklim protestosu, örneğin, bir zeytinlik bir alanın kesilmesini önlemek için ağaçtan inmeyi reddeden bir aktivistin eylemi, küresel ısınmanın etkilerine karşı koymak için etkili bir eylem değildir. Ancak sadece muhtemel etkilerin belirsizliği noktasından hareket ederek zorunluluk hali argümanını reddetmek sorunu basitleştirmektedir⁷⁰. Böyle bir protestonun etkinliğini değerlendirmek, onu çerçvelendiği kolektif bağlamdan çıkaracaktır⁷¹. Zira bazı durumlarda aynı ya da benzer eylemlerin etkililiği, kusurluluğu kaldıracak suç oluşturan eylemin etkinliğine bağlı olabilmektedir. Örneğin: X kişisi evinin yandığını fark eder ve komşuları olan A, B ve C'ye ait yangın söndürücüsünü gidip alır⁷². X, yangının büyüklüğünü düşünerek tek bir yangın söndürücüsünün yetmeyeceğini düşünmektedir. X önce A'nın söndürücüsünü, sonra B'nin söndürücüsünü alır ve son olarak da C'nin söndürücüsüyle yangını söndürmeye çalışır. Bu örnekte A'nın söndürücüsünü almak, A'ya zarar verse ve X yangını söndüremese bile, zorunluluk hali olduğunu ileri sürerse hırsızlık suçundan dolayı cezalandırılmayacaktır. Yangın sönmese bile her üç hırsızlık da zorunluluk hali temelinde kusursuz gösterilebilir. Bu örnekte yangın söndürmede kullanılan söndürücülerin alınması kısa bir süre içerisinde gerçekleşmektedir. Benzer şekilde iklim değişikliğini önlemede tek bir eylem yeterli olmasa da eylemler silsilesi önleme adımlarını tetikleyebilecektir. Ancak iklim protestocularının eylemleri daha uzun süreye yayılmaktadır. Bu durum beraberinde iki belirsiz hususu getirmektedir. Öncelikle iklim protestocularının eylemleri ile aynı veya benzer eylemlerin gelecekte aynı etkiyi yaratma olasılığı daha düşüktür. Başka iklim protestocularının, gelecekte benzer protestolara katılıp katılmayacağı belirsizdir. Bu belirsizlik, ilk eylemin bir kolektif eylemlilik biçimi olarak anlaşılmasını ve dolayısıyla kolektif eylem bağlamı dikkate alınarak etkinliğinin değerlendirilmesini zorlaştırmaktadır⁷³. İkinci belirsiz husus ise protesto eyleminin iklim değişikliğinin sonuçları üzerinde sadece dolaylı bir etkiye sahip olmasıdır. Başka bir deyişle, bu protestoların zorunluluk hali kapsamında değerlendirilmesini savunan görüşler, protestoların kısa bir süre içinde vatandaşların çoğunluğunu ikna edebileceğini, bu kişilerin de siyasi temsilcilerinin tutumlarını etkileyebileceğini ve nihayetinde insanlığın yok olmasını önlemek için iklim politikalarını uygun bir şekilde değiştirebileceklerini varsaymaktadır⁷⁴. Ancak bu varsayım bilimsel bir temele dayanmamaktadır. Dahası, sivil itaatsizliğin vatandaşların çoğunluğunu iklim politikalarını değiştirmenin gerekliliğine ikna etme konusunda ters etki yaratacağı görüşü ağırlıktadır⁷⁵. Bu durumda suç teşkil eden protestoların iklim değişikliğinin azaltılması üzerinde tam olarak ne ölçüde etkili olduğunu belirlemek hususunda şüpheler ortaya çıkmaktadır.

Sivil itaatsizliğin etkililiğini savunan görüşlerin de kabul ettiği üzere, bir protesto eyleminden görünür kazanımlar elde edilene kadar bu eylemin etkilerini tahmin etmek veya genelleştirmek zordur⁷⁶. Protestolar, çevre yanlısı davranış ve politikaların gündeme gelmesi ve sosyal değişim için zemin hazırlanmasına katkıda bulunmaktadır⁷⁷. Ancak iklim değişikliği ve küresel ısınmayı azaltabilecek önemli politika değişiklikleri ile doğrudan bir korelasyonu bulunmamaktadır⁷⁸. Hele ki tek bir eylemin, iklim değişikliğini durdurmayı hedefleyen politikaları etkilemesi mümkün değildir⁷⁹.

İklim protestolarında zorunluluk hali savunmasına başvurarak kusurluluğun olmadığı ileri sürülmesi bakımından, tehlikeliliğin saldırı ile sona ermesi için etkili olma olasılığı yeterince yüksek midir? Esasen iklim eylemleri, ölçülebilir derecede etkili iklim koruma önlemlerine yönelik siyasi ivme yaratmak için kullandıkları sembolik bir protesto eylemidir ve bazen tek bir protesto, zincirleme reaksiyonu tetikleyerek resmi protestoları etkileyebilmektedir⁸⁰. Bununla birlikte eylemlerin yeşil politikaların ortaya çıkabileceği ve genişleyebileceği bir ortam yaratabileceğini, siyasi gidişatı değiştirebileceğini, karşı önerileri ılımlaştırabileceğini veya gelecekteki hareketlerin başarıya ulaşmasını sağlayacak sosyal ağlar ve örgütlenme altyapısı gibi kaynaklar yaratabileceğini söylemek başka bir şeydir; suç teşkil eden bir protestonun zorunluluk halinin koşullarını karşıladığını kabul etmek başka bir temeldedir.

İklim protestolarının, iklim değişikliğini azaltmak için etkili bir araç olduğu kabul edilse dahi zorunluluk halinin bir diğer şartı olan, tehlikeden başka türlü korunma imkanı bulunmaması koşulunun sağlanması olası görülmemektedir. Başka türlü önlenememe koşulunun oluşması için ilk olarak araç uygun olmalı, ikinci olarak nispeten en hafif araç olmalıdır⁸¹. Uygun olmayan, anlamsız veya zarar verici araçların en baştan elenmesi gerekmektedir. Uygun davranış bir kurtarma şansı sunmalıdır; şansa ölçülebilir bir artış olmalıdır. Çok uzak, belirsiz kurtarma fırsatları veya kurtarma şansını çok önemsiz ölçüde artıranlar uygunsuz olarak sınıflandırılmalıdır⁸². Örneğin müzelerdeki tabloların tahrif edilmesi, ağaçlarının devrilmesi, araba galerilerinin

⁷⁰ Coca-Vila (n 28) 6.

⁷¹ Ibid 6.

⁷² Örnek için bkn. Coca-Vila (n 28) 7.

⁷³ Ibid 8.

⁷⁴ Bönte (n 24) 164.

⁷⁵ Zieschang (n 31) 144; Rönnau (n 66) 116.

⁷⁶ Maria J. Stephan, Erica Chenoweth, 'Why Civil Resistance Works: The Strategic Nonviolent Conflict' (2008) 33 (1) International Security 7, 21.

⁷⁷ Georgia Piggot, 'The Influence of Social Movements on Policies that Constrain Fossil Fuel Supply' (2018) 18 (7) Climate Policy 942, 933

⁷⁸ Coca-Vila (n 28) 9.

⁷⁹ Till Zimmermann, Fabio Griesar, 'Die Strafbarkeit von Straßenblockaden durch Klimaaktivisten gem. § 240 StGB' (2023) 5 Juristische Schulung 401, s.405.

⁸⁰ Ibid 405.

⁸¹ Zieschang (n 31) 146; Adolf Schönke, Horst Schröder, Strafgesetzbuch (29. Baskı, Beck 2014) § 34 Rn. 18.

⁸² Zimmermann, Griesar (n 64) 405.

önüne koku bombaları yerleştirilmesi, acil durum çağrılarının kötüye kullanılması ya da evlerin duvarlarına çevreci sloganlar yazılması gibi eylemler en başından itibaren uygunsuz olarak sınıflandırılmalıdır⁸³. İklim protestocularının ve bu eylemlerin zorunluluk hali içerisinde olduğunu savunanlar, söz konusu eylemlerin bir dikkat çekme aracı olduğunu ve dolaylı da olsa küresel ısınmanın önlenmesi için tehlikeliliği önleme bakımından uygun olduğunu iddia etmektedirler⁸⁴. Ancak zorunluluk halinin şartları bakımından, “dolaylı uygunluğun” kabul edilmediğine dikkat edilmelidir.⁸⁵ Hatta iklim eylemleri söz konusu olduğunda, değerli resimlerin tahrif edilmesi gibi eylemlerin iklimin korunması davasına zarar vermesi daha muhtemeldir. Zira nüfusun büyük bir kısmı ve en azından bazı politikacılar bu tür eylemlere anlayışsızlıkla tepki göstermekte ve hatta bu gibi eylemlere verilecek cezaların artmasını talep etmektedir. Bu tür eylemlerin, toplumun bir kısmının iklimin korunmasına daha az anlayış göstermesi veya artık hiç ilgilenmemesi gibi ters ve zarar verici bir etkisi olabileceği de göz ardı edilememelidir⁸⁶. Ancak sonuçta bu etki de tartışmalı bir noktadır. Bu durumda ölçülemeyen bir önleme fırsatı, çok belirsiz bir kurtarma şansı söz konusudur, dolayısıyla eylemler tehlikeliliği önlemede elverişli değildir⁸⁷. Çok sayıda insan, araba veya demiryolu trafiğinin durmasına veya uçakların havalanamamasına yol açan blokaj eylemlerine ilişkin olarak olumsuz bir algıya sahiptir. Ayrıca eylem sırasında araçların CO2 salınımı azalsa da, eylem bittiğinde ve araçlar yollarına devam ederken bu salınım devam edeceğinden, söz konusu eylem sırasındaki CO2 salınım miktarının engellenmesi iklim değişikliği bakımından son derece önemsiz bir miktar olacaktır.

Demokratik olarak oluşturulan mevzuata, az ya da çok doğru olup olmadığına ya da daha fazla veya daha az vatandaşın hoşuna gidip gitmediğine bakılmaksızın uyulması gerekmektedir. Mevzuata ve usul kurallarına saygı, bir yönetimin ekonomik refah ile sürdürülebilir kalkınmayı nasıl yöneteceğini belirlemek gibi güçlü ahlaki tartışmaların olduğu alanlarda daha da önemlidir⁸⁸. Bu tür karmaşık soruları çözen normların demokratik karakteri, anayasaya uygunluğu göz önüne alındığında, yasa objektif olarak eksik veya çoğu vatandaşın sahip olduğu adalet standartlarıyla uyumsuz olsa bile, yasa olarak var olması uyulması için yeterli bir nedendir⁸⁹. Bu gibi suç oluşturan eylemlerde kusurluluğun olmadığı savunmak, toplumsal çıkarları maksimize etmek için bir araç olarak düşünmek, demokratik yasa koyucuyu etkin bir mekanizma olmaktan çıkarmak olacaktır⁹⁰. Bu noktada demokrasi kavramını sadece seçimler sırasında gerçekleşen bir olgu olarak sınırlamak yanlıştır. Seçimler ve referandum dışında vatandaşların siyasi temel hak ve özgürlükleri bağlamında sendika kurma, dernek ve sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla faaliyetlerde bulunma, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı gibi demokratik siyasi katılım kanalları da mevcuttur. Ancak bu kanalların dışında siyasi katılım yolları, örneğin iklim protestocularının yaptığı gibi dolaylı sivil itaatsizlik biçimlerine başvurulması, devletin otoritesinin geçerli olduğu yasaları çiğnemek anlamına gelebilecektir⁹¹.

İklim protestocularının ifadeleri ve taleplerinin çoğu zaman çoğunluk iradesini temsil ettiği oldukça şüphelidir. Nitekim iklim protestocuları da kendi arasında pragmatik ve radikal gruplar olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu iki grubu birbirinden ayıran en önemli nokta, pragmatik grupların sistem içinde kalarak hukukun öngördüğü demokratik araçlara başvurmayı savunması; radikal gruptakiler sistem içi araçların ve süreçlerin ekolojik krizi önlemede etkisiz kaldığı düşüncesiyle ekotaj gibi eylemlere başvurmanın daha etkili çözümler sunduğuna inanmaktadır⁹².

Protestocuların taleplerinde haklı olmaları ile bu taleplerin halkın iradesini yansıtmaları başka şeylerdir⁹³. İklim protestocularının talepleri çoğu zaman kamusal müzakerenin sonucunu yansıtmaz ve değişen iklim politikasından etkilenen tüm vatandaşlar bu sürece dahil değildir⁹⁴. Bu nedenle protestocular, kendilerine ait olmayan bir gücü kullanırken, kendi görüşlerini vatandaşların görüşlerinin üzerine çıkarmaktadır. Protestocuların bir mesaj verebilmek için yolları kapatması durumunda, diğer vatandaşların hareket özgürlüğünün sınırlanması demokratik olmaktan çıkmaktadır.

Yasanın ya da uygulamanın değişmesi için, demokrasinin gereği olarak yasama yoluyla kural koyma tercihinde ısrar edilmesi ve iklim politikasını belirlemeyi demokratik olarak seçilmiş parlamentoya ve yasaların hukuka uygunluğunu denetleyebilecek Anayasa Mahkemesine bırakılması gerekmektedir. Anayasa mahkemesi tarafından belirlenen koruma standartlarını karşılamak üzere mevzuatı değiştirmek parlamentonun görevidir. Bunun dışında vatandaşların yasalardan kaynaklanan dilekçe hakkı, barışçıl

⁸³ OLG Celle BeckRS 2022, 21494; AG Luneburg BeckRS 2022, 21534; Schröder/Schönke (n 81) § 34 Rn. 18; Volker Erb, Jürgen Schafer, Münchener Kommentar zum StGB (3. Baskı, Beck 2018). Rn. 110.

⁸⁴ Christopher Bennett, Kimberley Brownlee, ‘Punishment and Civil Disobedience’ in Scheuerman (Ed.), The Cambridge Companion to Civil Disobedience (Cambridge University Press 2022) 280–309.

⁸⁵ Zieschang (n 31)144.

⁸⁶ Rönnau (n 66) 114.

⁸⁷ Zieschang (n 31)144.

⁸⁸ Kimberley Brownlee, Conscience and Conviction: The Case for Civil Disobedience (Oxford University Press 2012) 25; John Alan Cohan, ‘Civil Disobedience and the Necessity Defense’ (2007) 6(1) The University of New Hampshire Law Review 111, 115; Coca-Vila (n 28) 12.

⁸⁹ Ibid 289.

⁹⁰ Ibid 290.

⁹¹ İklim protestocularının eylemleri sonucunda zorunluluk hali savunması yapmaları, doğrudan değil dolaylı sivil itaatsizlik olarak değerlendirilebilir. Zira protestocular kendilerine suç itham edilen kanunu reddetmemekte, aksine kanunlar çerçevesinde tanınan bir hakkı kendi lehlerine çevirmeye çalışmaktadırlar.

⁹² Külçür (n 5) 152.

⁹³ Francisco Garcia-Gibson, ‘Undemocratic Climate Protests’ (2022) 39 (1) Journal of Applied Philosophy 162, 165; Aykut (n 12) 498.

⁹⁴ Ibid 166.

toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, seçme ve seçilme hakkı ile siyasi parti kurma özgürlüğü ve bunları bağış yoluyla destekleme, kamu denetçiliğine başvurma gibi hakları bulunmaktadır.

II. İKLİM PROTESTOLARINA İLİŞKİN YARGI KARARLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Sivil itaatsizlik eylemi olarak nitelenebilecek protestolara ilişkin yapılan yargılamalarda, sanıkların zorunluluk hali savunması yapması yeni bir durum değildir. Son zamanlarda ise iklim protestocularının bu yola başvurarak yaptığı savunmalar artmış, bazı davalarda bu savunmalar yerinde de görülmüştür.

Kıta Avrupası ülkelerinde ilk derece mahkemelerinin verdiği kararlar kanun yolu aşamasında bozulma eğiliminde olsa da bu konuda görülen davalar artmaktadır. ABD’de ise iklim davalarında zorunluluk hali savunması çok kabul görmese de mahkemeler önüne pek çok kez gelmektedir. Bu bölümde ABD, Almanya ve İsviçre’de görülen davalar örnek olarak incelenecektir.

A. İklim Protestocularının Yargılanmasına İlişkin Olarak ABD’den Örnek Davalar

ABD’deki eyalet sisteminden dolayı zorunluluk hali savunmasının kullanımını düzenleyen kurallar eyalete ve mahkemeye göre değişmektedir. Ancak iklim protestocularının davalarında genel süreç ilk derece olarak adlandırabileceğimiz süreçte, beş aşamada ilerlemektedir.⁹⁵ İlk olarak suç şüphesinin öğrenildiği ve soruşturulduğu aşama (*pre-arrest investigation*) ve akabinde tutuklama (*arrest*) gerçekleşebilmektedir. İkinci aşamada suçlamaların öğrenildiği ve hakların hatırlatıldığı ilk görüş ve suçlama aşaması (*first appearance and arraignment*) gerçekleşmektedir ki çoğu şüpheli bu aşamada suçsuz olduğunu (*not guilty plea*) iddia etmektedir. Üçüncü aşama ön duruşma aşamasıdır (*preliminary hearing*) ve bu aşamada yapılacak savunma hakime aktarılır. Bu aşama iklim protestocularının davalarında önemli bir aşamadır. Bu aşamada yargılama esnasında zorunluluk haline ilişkin savunma yapılacağı hakime aktarılır. Hakim bu yönde savunmanın uygun olup olmadığına, savunmanın kabul edilip edilmediğine ve jüriye gidilip gidilmeyeceği konusunda, iddia makamını da dinleyerek karar verir. Eğer jüriye gidilmesi kabul edilmişse dördüncü aşamada jüri önünde savunma yapılır. İklim protestocularının davalarında bu aşama da oldukça önemlidir. Zira savunmalarını kendileri tarafından anlatma ve iklim değişikliğinin tehlikeleri, eylemin arkasındaki nedenler ve sivil itaatsizliğin neden gerekli olduğu hakkında kanıt sunma şansları olmaktadır. Son aşama ise karar aşamasıdır. Sanıklar suçlu bulunursa kanun yoluna gitme hakları bulunmaktadır.

1. United States v. Kabat Kararı

Bu konuya ilişkin 1986 tarihli eski bir karar olan United States v. Kabat⁹⁶ davası önemlidir. Sanıklar Carl Kabat, Paul Kabat, Lawrence Jacob Cloud-Morgan ve Martin John Holladay, nükleer tesisleri protesto etmek isteyen eylemcilerdir. Eylemciler çevre çitindeki asma kilidi kestikten sonra füze sahasına girmiş ve ellerindeki aletlerle üç radar cihazına, çeşitli elektrik kablolarına, bakım için füzeye erişimi kontrol eden iki kilide ve füzenin üzerindeki beton fırlatma kapağına zarar vermişlerdir. Onarım masrafları daha sonra 29,073.60 \$ olarak hesaplanmıştır. Sanıklar olay yerindeyken ayrıca "*Sevginin Başladığı Yerde Şiddet Biter*" yazan pankartlar asmışlar ve niyetlerinin çocukları ve dünyayı kurtarmak ve "*toplu katliamı*" önlemek olduğunu, çünkü Hıristiyan inançlarının "*hepimizi tehdit eden şiddet döngüsünü sona erdirmek için kişisel sorumluluğu kabul etmelerini*" gerektirdiğini açıklayan bir not bırakmışlardır. Aletlerinin yanı sıra, sanıklar alana ekmek ve şarap, dua kitabı, birkaç çocuk resmi ve kanı temsil eden ya da ettiği varsayılan bir maddeyle dolu bir biberon getirmişlerdi.

Bölge mahkemesi hüküm verirken sanıklar tarafından işlenen suçları "*ciddi*" olarak nitelendirmiştir. Mahkeme, sanıkların eylemlerinin kongrenin politikalarını engellemeye yönelik tek taraflı girişimler olduğunu, kişisel anlaşmazlıkları vurgulamak için şiddeti meşrulaştırdığını ve sanıkların kendi görüşlerinin doğruluğu ve haklılığından emin olmalarındaki kibri yansıttığını ifade etmiştir. Temyiz Mahkemesi tarafından, devlet malını tahrip etme, sabotaj ve diğer suçlardan dolayı cezaları onanmıştır. Mahkeme zorunluluk hali savunmasının kullanıldığı önceki davalara⁹⁷ da atıfta bulunarak sanığın amacının hükümet politikalarında bir değişiklik yapmak olduğu ve bunun da sanığa göre gelecekte hayatların kurtarılmasıyla sonuçlanabileceği durumlar olarak gerekçelendirildiğini belirtmiştir. Ancak zorunluluk halinin en önemli unsuru olan yasayı ihlal etmenin makul bir alternatifinin olmaması ve kaçınılması gereken zararın yakınlığı ve zararın meydana gelmesindeki kesinliğin bu davalarda olmadığı yönünde kanaat bildirmiştir.

⁹⁵ Leslie Abramson, Criminal Procedure, Quick Review Series (2. Baskı West Publish 2013); Joshua Dressler, Alan C. Michales, Understanding Criminal Procedure Volume 1: Investigation (5. Baskı LexisNexis 2010) 5; İlyas Şahin, 'Amerika Birleşik Devletleri'nin Yargısal Sisteminde Ceza Yargılaması' (2015) 5 Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi 707-725.

⁹⁶ United States v. Kabat, 797 F.2d 580 (8th Cir. 1986), <https://law.resource.org>, Erişim tarihi: 31.01.2024.

⁹⁷ United States v. Kroncke, 459 F.2d 697 (8th Cir.1972); United States v. Dorrell, 758 F.2d 427 (9th Cir.1985), <https://law.resource.org>, Erişim tarihi: 31.01.2024.

2. United States v. Schoon Kararı

ABD’de emsal niteliğinde olan ve konumuz bakımından en önemli kararlardan birini teşkil eden 1992 tarihli United States v. Schoon davasında zorunluluk hali savunması kullanılmış ancak, davada olayın esası sivil itaatsizlik olarak nitelendirilmiş, davada zorunluluk halinin “*tehlikeden başka surette kurtulma imkanı*” şartının sağlanamayacağı ve bu savunmanın yapılamayacağına karar verilmiştir⁹⁸. Daha sonra zorunluluk hali savunmasına başvuru davalarda, mahkemeler bu karara atıf yaparak savunmaları reddetme yönünde eğilim göstermiştir. Davanın hakimleri dolaylı sivil itaatsizliği “*bir yasayı ihlal etmek veya kendisi protesto nesnesi olmayan bir hükümet politikasına müdahale etmek*” olarak tanımlamış ve ardından sanıkların dolaylı sivil itaatsizlikte bulduktan sonra zorunluluk hali savunmasını “*zararın kongre eylemiyle hafifletilebileceği durumlarda yasal alternatiflerin hiçbir zaman tükenmiş sayılmayacağı*” ifade etmiştir.

Her ne kadar eyalet mahkemeleri Schoon kararının gerekçelerinden yola çıkarak genellikle benzer bir tutum sergilemiş olsalar da son zamanlarda görülen bazı davalarda eyalet mahkemeleri iklim gerekliliği savunmasının sunulduğunda, bu savunmaları değerlendirmeye almaya başlamıştır⁹⁹. Protestocular, iklim savunmasını jüriye sunma hakkını talep etmeye devam ederken, mahkemelerin savunmanın sunulmasına izin verip vermemesi kritik önem taşımaktadır.

3. Jay O’Hara ve Ken Ward Kararı

2013 yılında aktivistler Jay O’Hara ve Ken Ward, Massachusetts’in kuzey doğusundaki iklim değişikliğine yol açan karbon emisyonlarının en büyük kaynağı olan Somerset, Massachusetts’teki Brayton Point üretim istasyonunu protesto etmek istemişlerdir. Elektrik santraline kömür sevkiyatını engellemek için bir istakoz teknesi kullanarak gönderilen 40.000 ton kömürü ablukaya almışlardır. Bu eylemlerinden dolayı tutuklanmışlardır. Ön duruşma esnasında iklim nedeniyle zorunluluk hali savunması talepleri kabul edilmiştir. Savunmalarını hazırlayan sanıklar hakkındaki tüm suçlamalar, duruşma gününün sabahı davanın savcısı tarafından düşürülmüştür. Bristol Bölge Savcısı Sam Sutter gerekçesini “*İklim değişikliği, gezegenimizin karşılaştığı en ağır krizlerden biridir. O’Hara ve Ward’ın eylemi ahlaki açıdan haklıdır.*” şeklinde açıklamıştır. Olayların bu şaşırtıcı dönüşü, protestocuları iklimi savundukları için cezalandırma konusundaki isteksizliğe ve zorunluluk hali savunmasının arkasındaki mantığın giderek kabul gördüğüne bir işaret olarak değerlendirilmektedir¹⁰⁰.

4. Flood Wall Street Kararı

İklim eylemlerinde zorunluluk hali savunmasını kullandığı başka bir olay ise New York’ta 21 Eylül 2014 tarihinde düzenlenen Halkın İklim Yürüyüşü olarak başlayan ve ertesi gün Wall Street’in önünde düzenlenen Flood Wall Street adlı bir protestodur. Protesto sırasında yüzlerce kişi tutuklanmıştır¹⁰¹.

2015 yılında, New York’taki Flood Wall Street protestoları sırasında tutuklanan on bir aktivistin, polislin sokağı terk etme emrine uymayı reddetmelerinin ardından haklarında düzensiz davranış, caddeyi kapatma ve dağılmayı reddetme suçlamalarıyla dava açılmıştır. Protestocular 15 güne kadar hapis ve 500 dolar para cezasıyla karşı karşıya kalmıştır. Protestocular iklim nedeniyle zorunluluk hali savunması yapmak istediklerini belirtmiş ancak davanın hakimi reddetmiştir. Ret gerekçesini, protestocuların eylemleri ile iklim değişikliğinin önlenmesi arasında nedensellik bağı olmamasına dayandırmıştır. Mahkeme, iklim değişikliğinin ciddi bir tehlike olduğunu ancak “*mevcut, acil bir zarar tehdidi*” olmadığını ve sanıkların finans kuruluşlarını hedef almasının yakın bir acil durumla açık bir bağlantısı olmadığını ifade etmiştir¹⁰². Bununla birlikte, polis memurlarının protestoculara dağılmaları yönünde verdiği emrin anayasal olarak aşırı geniş olması nedeniyle Birinci Değişiklik (*First Amendment*) gerekçesiyle protestocuları beraat ettirmiştir.

⁹⁸ United States v. Schoon davasında konu iklim protestosu değildir. Sanıklar ABD’nin El Salvador’a müdahalesini protesto etmek istemektedir. 4 Aralık 1989’da Schoon ve yaklaşık otuz kişi İç Gelir Servisi’nin Arizona’daki yerel ofisine girerek, ABD fon gelirlerinin El Salvador’a gönderilmemesi talebiyle slogan atmış ve resmi dairelere sahte kan atmıştır. Federal polis tarafından dağılmaları ya da tutuklanmaları emredilmesine rağmen protestocular dağılmayı reddetmiş ve akabinde tutuklanmıştır. Federal polis memurunun emrine uymamak ve hükümet işlevini engellemekle suçlanmışlardır. Sanıkların zorunluluk hali savunması: iki kötü seçenekle karşı karşıya oldukları ve daha az kötü olanı seçtikleri; yakın bir zararı önlemek için hareket ettikleri; eyleminin bu zararı önleyebileceğine makul bir şekilde inandıkları; makul bir yasal alternatif olmadığına dayanmıştır. Mahkeme olayın bir dolaylı sivil itaatsizlik vakası olduğunu, zorunluluk halinin şartlarını taşımadığını, sanıkların savunmasının faydacı bir savunma olduğunu, sanığın eylemlerinden kaynaklanan zararın eylemsizliğin toplumsal maliyetinden daha ağır bastığı durumlarda geçerli olduğunu belirtmiştir. ABD’nin El Salvador’a yönelik politikası Kongre tarafından onaylandığından, Schoon’un eylemlerinin gidermeye çalıştığı bir zarar söz konusu olamayacağı ifade edilmiştir. Zorunluluk halinin, sadece davalının yasadışı eylemlerinin maliyetinin faydasından daha ağır bastığı durumlarda geçerli olacağı ancak çözülen bir zarar olmadığında bu faydanın sıfır olduğunu ifade etmiştir. Bu nedenle, Schoon duruşmasında zorunluluk hali savunmasını ileri sürememiştir. <https://openjurist.org/939/f2d/826/united-states-v-d-schoon>, Erişim tarihi: 01.02.2024; Benzer bir karar ise United States v. Dorrell davasıdır. Bu davada ise Vanderburg Hava Kuvvetleri Üssüne izinsiz giren bir protestocu bulunmaktadır. Bu davada zorunluluk hali savunması, mecliste görüşülmesi bakımından lobi oluşturmak gibi hukuki alternatifler olması sebebiyle yerinde görülmemiştir. <https://casetext.com/case/united-states-v-dorrell>, Erişim tarihi: 01.02.2024.

⁹⁹ <https://www.dcb.org/news-events/publications/d-c-bar-blog/the-climate-necessity-defense-a-catch-22-in-the-ag>, Erişim tarihi: 01.02.2024.

¹⁰⁰ <https://lobsterboatblockade.org>; <https://www.nytimes.com/2014/09/09/us/charges-dropped-against-climate-activists.html>, Erişim tarihi: 01.02.2024

¹⁰¹ <https://www.theguardian.com/environment/2014/sep/22/flood-wall-street-protest-arrest-police-climate-change-new-york>, Erişim tarihi: 01.02.2024.

¹⁰² Lance N. Long, ‘The Climate Necessity Defense: Proof and Judicial Error in Climate Protest Cases’, (2018) 38 Stanford Environmental Law Journal 57, s.64.

B. İklim Protestocularının Yargılanmasına İlişkin Olarak Almanya'dan Örnek Davalar

1. Flensburg Bölge Adliye Mahkemesi 07.11.2022- 440 Tarih ve Cs 107 Js 7252/22 Sayılı Kararı

Flensburg Bölge Adliye Mahkemesi'nin verdiği bir kararda¹⁰³ J. Immobilien GmbH şirketinin arazide bir otel inşa etmesi için planlama izni verilmiş olup, yeni bina için arazideki ağaçların büyük bir kısmının kesilmesi gerekmektedir. İklim protestocuları bu izne karşı idare mahkemesine henüz karara bağlanmamış bir iptal başvurusunda bulunmuştur. Ayrıca gösteriler ve nöbetler de düzenlenmiştir. Bu eylemlerden sonuç alınamayınca, sanık arazide yer alan bir ağacın tepesine çıkarak ağacın kesilmesini engellemeye çalışmıştır. Sanığa karşı § 123 StGB kapsamında izinsiz giriş suçundan dolayı açılan davada, sanığın § 34 StGB kapsamında zorunluluk haline ilişkin yaptığı savunması değerlendirilmiştir.

Sanık eyleminin iklim değişikliğinin sonuçlarıyla bağlantılı tehlikelerin önlenmesi bakımından § 34 StGB anlamında mevcut bir tehlike oluşturduğunu savunmaktadır. Sanık, § 34 StGB anlamındaki zorunluluk halinin koşullarının, hem § 20a Grundgesetz (Alman Anayasası) bağlamında¹⁰⁴ hem de GG'deki temel haklara dayanan ve bu nedenle karşılıklı olarak normatif olarak güçlendirilen iklimi korumaya yönelik anayasal yükümlülüğün önemi ışığında yorumlanması gerektiğini düşünmektedir. Nitekim Federal Anayasa Mahkemesi'nin daha önceden, § 20a GG hükmünün, devlet organlarının sera gazı emisyonlarını azaltmakla yükümlü olduğu ve bu bağlamda iklim nötrlüğünü sağlamayı da amaçladığına yönelik kararları bulunmaktadır¹⁰⁵.

Flensburg Bölge Adliye Mahkemesi, öncelikle söz konusu olayda § 34 StGB kapsamında zorunluluk halinin şartlarının bulunup bulunmadığını incelemiştir. Mahkemeye göre zorunluluk halinde korunması gereken menfaat, ceza hukuku içtihadı ve literatüründeki baskın görüş doğrultusunda hem bireyin hem de genel kamunun yasal menfaatlerini kapsamaktadır¹⁰⁶. Mahkeme § 20a GG hükmü ile iklim nötrlüğüne ulaşma yükümlülüğü de dahil olmak üzere iklim korumasının da § 34 StGB bağlamında korunan bireysel hukuki menfaat teşkil ettiğini kabul etmektedir¹⁰⁷.

Suçun işlendiği sırada, § 34 StGB yer alan korunması gereken hukuki menfaate karşılık gelecek şekilde, iklimin korunmasına ilişkin mevcut bir tehlike söz konusudur. Mevcut küresel ısınma ve kanıtlanabilir iklim değişikliği ile bağlantılı sıcak hava dalgaları, seller ve kasırgalar gibi olumsuz sonuçların, § 2.2 GG¹⁰⁸ ve § 14.1 GG¹⁰⁹ ile korunan hukuki menfaatler için büyük bir tehdit oluşturduğuna dair yeterli bilimsel kanıt bulunmaktadır. Çevre kirliliği ve iklim değişikliğinin tehlikelerinin, § 2.2 GG gereğince bireyin yaşamı ve fiziksel bütünlüğü için genel olarak mevcut bir tehlike teşkil ettiği, Federal Anayasa Mahkeme tarafından da kabul edilmektedir¹¹⁰.

Somut olayda çatışan menfaatler iklimin korunması ve mülkiyet hakkıdır. Mahkeme etkilenen hukuki menfaatlerin ve bunları tehdit eden tehlikenin derecesinin tartılması, korunan menfaatin, zarar gören hukuki menfaate önemli ölçüde ağır bastığı hususunda ikna olmuştur. Ayrıca somut olayda izinsiz giriş yapılan yer ormanlık bir arazidir. Mahkeme, bir ormanlık alandaki mülkiyet menfaatinin, meskun evlere veya işyeri, ofis binalarına göre önemli ölçüde daha düşük olduğunu belirtmektedir, zira mevcut durumda mal sahibinin mahremiyeti aynı derecede tehlikeye maruz kalmamaktadır.

§ 34 StGB anlamında bir tehlike ancak söz konusu eylemle önlenbiliyorsa zorunluluk hali kapsamında kabul edilir¹¹¹. Bu durum, tehlikeden başka türlü korunma imkanının bulunmaması olarak da ifade edilebilir¹¹². Mevcut davada tehlikenin başka türlü önlenemeyeceği ve sanığın eyleminin somut olaydaki en hafif araç olduğu kabul edilmektedir¹¹³. Ayrıca sanığın ağaçtan inmeme eyleminin, söz konusu şehir içi ormandaki ağaçları kesilmekten korumaya yönelik tek girişimi olmadığı, sanığın nöbetler ve gösteriler düzenlediği, belediyenin bu alan hakkındaki koruma kararını kaldırıp, planlama izni vermesi kararına karşı iptal davası açtığı, kesimi gerçekleştirecek J. Immobilien GmbH ile görüşmeler yaptığı görülmüştür. Mahkeme, sanığın yetkili makamların müdahale etmesini bekleyebileceği itirazının ise yerinde olmadığını; yetkili makamların müdahalesinin tehlikeyi önleyebilecek yalnızca daha hafif bir araç olduğunun kabul edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Muhtemel ve eşit derecede uygun birkaç alternatif

¹⁰³ AG Flensburg, 7.11.2022 – 440 Cs 107 Js 7252/22, <https://beck-online.beck.de/>, Erişim tarihi: 28.02.2023.

¹⁰⁴ Grundgesetz (Alman Anayasası) § 20a “Devlet aynı zamanda gelecek nesillere karşı sorumluluğu gereği yaşamın ve hayvanların doğal temellerini yasama yoluyla anayasal düzen çerçevesinde, yürütme yetkisi ve yargı yoluyla da hukuka ve adalete uygun olarak korur.” <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html>, Erişim tarihi: 28.02.2024

¹⁰⁵ BVerfG, 24 Mart 2021 tarihli karar- 1 BvR 2656/18, 1 BvR 78/20, 1 BvR 96/20, 1 BvR 288/20, NJW 2021, 1723, <https://beck-online.beck.de/>, Erişim tarihi: 28.02.2023.

¹⁰⁶ Roxin, Greco (n 17) §16 Rn 13; OLG Naumburg, karar v. 22 Şubat 2018- 2 Rv 157/17, NJW 2018, 2064, 2065.

¹⁰⁷ Nitekim Alman Federal Mahkemesi güncel kararlarında iklim korumasının önemine dikkat çekmektedir. “Anayasa'nın 20a maddesi devleti iklimi korumakla yükümlü kılar. Bu aynı zamanda iklim nötrlüğünü sağlamayı amaçlamaktadır. Anayasa'nın 20a maddesi diğer menfaatler karşısında koşulsuz bir önceliğe sahip değildir, ancak çatışma durumunda diğer anayasal hak ve ilkelerle dengelenmelidir. İklim değişikliği ilerledikçe, dengeleme sürecinde iklim koruma gerekliliğinin göreceli ağırlığı da artmaktadır. Çevreyle ilgili nedensel ilişkiler konusunda bilimsel belirsizlik varsa, Anayasa'nın 20a maddesi ile yasa koyucuya yüklenen özel özen yükümlülüğü, gelecek nesiller lehine de, ciddi veya geri döndürülemez olumsuz etki olasılığına ilişkin güvenilir kanıtların dikkate alınmasını içerir.” BVerfG, 24 Mart 2021 tarihli karar- 1 BvR 2656/18, <https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen>, Erişim tarihi: 28.02.2024.

¹⁰⁸ “Herkes yaşama ve fiziksel bütünlük hakkına sahiptir.” §2.2 Grundgesetz, <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html>, Erişim tarihi: 05.03.2024.

¹⁰⁹ “Mülkiyet ve miras hakları güvence altındadır. İçerik ve sınırlar kanunla belirlenir.” §14.1 Grundgesetz, <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html>, Erişim tarihi: 05.03.2024.

¹¹⁰ BVerfG, 24 Mart 2021 tarihli karar- 1 BvR 2656/18, <https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen>, Erişim tarihi: 28.02.2024.

¹¹¹ Benzer yönde kararlar için bkn. BGH, karar 15.5.1979- 1 StR 74/79, NJW 1979, 2053, 2054; BGH, karar v. 21 Şubat 1989- 5 StR 586/88, NJW 1989, 1289.

¹¹² Schönke/Schröder (n 81) §34 Rn 17; Roxin/Greco (n 17) §16 Rn 20.

¹¹³ AG Flensburg, 7.11.2022 – 440 Cs 107 Js 7252/22, <https://beck-online.beck.de/>, Erişim tarihi: 28.02.2023.

arasından nispeten en hafif araç seçilmişse zorunluluk hali var kabul edilir¹¹⁴. Bir tehlikenin kaçınılmaz olarak kabul edilebilmesi için, mahkemenin öncelikle sanığın eylemlerinin tehlikeyi önlemeye uygun olduğunu tespit etmesi gerekir.

Sanığın eylemi sadece kamuoyunun dikkatini iklim değişikliğinin tehlikelerine çekmek ve iklimin korunmasını talep etmek amacıyla taşımamaktadır. Sanığın eylemi, iklim değişikliğinin önlenmesi ve iklim nötrlüğüne ulaşılmasını teşvik etmek için belirli bir şehir içi ormanını korumayı amaçlamaktadır. Ağaçların ve özellikle de tüm ormanların sera gazı CO₂'nin bağlanması ve dolayısıyla iklim değişikliğinin önlenmesi açısından taşıdığı merkezi önem bilimsel olarak kanıtlanmıştır. Bu doğrudan nedensel bağlantı nedeniyle, ağaçların ormansızlaşmaya karşı korunması, iklim değişikliğinin tehlikelerini önleme şansını objektif olarak artırması ve bu nedenle ağaçların kesilmesinin önlenmesi § 34 StGB anlamında tehlikeden korunmaya uygun olarak kabul edilmesini gerektirmektedir. Bu nedenle, mahkemenin sanığın eylemini sadece “sivil itaatsizlik” olarak sınıflandırmaması da davanın hukuki değerlendirmesi açısından önemlidir. Sivil itaatsizlik olarak adlandırılan eylem, kamuoyunun dikkatini çekmek amacıyla, “*vatandaşın, kuralların sansasyonel bir şekilde ihlal edilmesine kadar varan gösteri, sembolik protestolar yoluyla etik açıdan gayrimeşru olduğu düşünülen bir karara karşı koymak için bireysel olarak önemli devlet kararlarına direnmesi*” olarak tanımlanmaktadır¹¹⁵.

Sanığın eylemi ile iklim değişikliğinin küresel tehlikelerini tamamen önleyememiş olması, bu eylemin niteliğini değiştirmeyecektir. Sanığın kesilmesini önlemek için bir ağacın üzerine çıkması, tek başına ele alındığında küresel iklim değişikliğinin önlenmesine nispeten küçük bir katkı sağlayacaktır. Nitekim ilgili şehir içi ormanının bir bütün olarak iklimi koruması da aynı şekilde değerlendirilebilir, zira tek bir ormanlık alanın korunması da iklim değişikliğini tek başına önlemeyecektir. Doktrinde ağırlıklı olarak bir eylemin, tehlikeyi ortadan kaldırma şansını ölçülebilir ölçüde olmak şartıyla çok az artırması halinde, genel olarak § 34 StGB anlamında yeterli kabul edilmesi gerektiği belirtilmektedir¹¹⁶.

Mahkeme son olarak önemli bir hususu vurgulamaktadır. § 34 StGB anlamında zorunluluk hali kapsamında her türlü iklim korumasına yönelik eylemin kabul edilmesi mümkün görünmemektedir. İklim protestocularının eylemlerine zorunluluk hali “*kisvesi*” altında üçüncü tarafların meşru çıkarlarına müdahale etmek için geniş fırsatlar verildiği anlamına gelmemeli, bu mekanizmanın kötüye kullanımına neden olacak şekilde yorumlanmamalı ve yasadışı eylemler bakımından “*açık çek*” teşkil etmemelidir¹¹⁷. Mahkemenin somut olaydaki gerekçeleri kabul etmesi münferit davanın koşullarının merkezi olarak dikkate alınmasıyla değerlendirilmelidir.

2. Celle Bölge Adliye Mahkemesi 29.07.2022 Tarihli ve 2 Ss 91/22 Sayılı Kararı

Olayda sanık, Leuphana Üniversitesi'nin Lüneburg'daki merkez binasının cephesini duvar boyasıyla kasıtlı olarak tahrip etmiştir. 10.06.2021'de binanın bir cephesine spreylere boyalı ile şu kelimeleri yazmıştır: “*Leuphana elden gidiyor: Nord/LB'den kömür*”. Aynı eylemi daha sonra tekrarlamıştır. Sanık bununla, geri dönüşü olmayan iklim değişikliğine dikkat çekmek ve acil eylem çağrısında bulunmak istemiştir. Sonuç olarak Leuphana Üniversitesi, tahrifatların silinmesi için 1.640,25 € ve 11.377,89 € tutarında zarara uğramıştır.

Sanık StGB § 34 uyarınca zorunluluk hali bağlamında, eylemlerinin potansiyel olarak geri döndürülemez iklim değişikliği tehlikesine karşı savunma olarak nitelendirmiş ancak eyleminin mahiyetinin iklimin korunmasına uygun olmaması nedeniyle bu savunma reddedilmiştir. Zira Leuphana Üniversitesi'nin dış cephesinde meydana gelen hasar, iklim değişikliğini önleyecek nitelikte değildir. Sanığın davranışı tamamen siyasi motivasyonlu sembolik bir eylemdir. Üniversite binasına verilen zarar da sivil itaatsizlik ile gerekçelendirilemeyecektir¹¹⁸. Sivil itaatsizlik eylemleri kapsamında hiç kimse, kamuoyunun dikkatini çekmek ve kendi görüşlerini savunmak için başkalarının haklarına müdahale etme hakkına sahip değildir.

Sonuç olarak sanığın zorunluluk haline kapsamında yaptığı başvurusu esastan reddedilmiştir. Bölge mahkemesi sanığı iki kez mala zarar verme suçundan suçlu bulmuş, uyarılmış ve toplam 100 günlük para cezasına çarptırmıştır.

3. Bavyera Eyaleti Yüksek Mahkemesi 21.4.2023 Tarih ve 205 StRR 63/23 Sayılı Kararı

Bu davada yargılanan suça sürüklenen çocuk (sanık) suçlu bulunmuş ve çocuğa uyarı cezası verilmiştir. Sanık 4 Şubat 2022'de kendisini M'deki F Caddesi'nin taşıt yoluna süper yapıştırıcı ile yapıştırmış ve diğer kişilerle iş birliği içinde, bilinmeyen sayıda

¹¹⁴ Johannes Wessels, Werner Beulke, Helmut Satzger, Strafrecht Allgemeiner Teil (51. Baskı C.F. Müller 2021) 467.

¹¹⁵ Schönke/Schröder (n 81) §34 Rn 41a.

¹¹⁶ Frank Zieschang, Leipziger Kommentar Strafgesetzbuch: StGB, Band 3: §§ 32-37 (13. Baskı De Gruyter 2019) §34 Rn 91.

¹¹⁷ OLG Naumburg, 22.02.2018 - 2 Rv 157/17, NJW 2018, 2064, 2066.

¹¹⁸ OLG Celle Beschl. v. 29.7.2022 - 2 Ss 91/22.

sürücünün yolculuğuna devam etmesini engellemiş ve onları tıkalı yolun etrafından dolaşmaya zorlamıştır¹¹⁹. Sanık hakkında § 240 StGB kapsamında zorlama suçundan dolayı dava açılmıştır¹²⁰.

§ 240.2 StGB¹²¹ gereğince zorlama gerekçelendirilebiliyorsa suç hukuka uygun kabul edilebilmektedir. Dolayısıyla bu suç bakımından hukuka aykırılık, meşru gerekçenin bulunmadığı durumlarda incelenmelidir¹²².

Sanık eylemini “direnme” olarak nitelemekte ve eyleminin hukuka aykırı olmadığına gerekçe olarak § 20 GG düzenlemesini göstermektedir. § 20 GG Federal Almanya Cumhuriyeti’nin demokratik, sosyal, hukuk devleti olduğu yer almaktadır¹²³. § 20.4 GG ise bu düzeni ortadan kaldırmaya çalışanlara karşı, başka bir çare mümkün olmadığı takdirde, tüm Almanların direnme hakkına sahip olduğunu düzenlemektedir. Bu hükümde yer alan direnme hakkının uygulanabilmesi için başka bir çözüm yolunun mümkün olmaması gerekmektedir. Dolayısıyla hüküm, ikincillik özelliği taşımakta ve direnme hakkını aşırı ve son çare haline getirmektedir. Bu sınırlamanın arka planında, modern devletin temel taşı olarak devletin güç kullanma tekelini yatmaktadır. Bu nedenle, fiziksel gücün meşru kullanımı ancak devletin anayasal düzeni yeterince koruyamaması halinde özel kişilere bırakılabilecektir.

Sanığa göre, iklim krizi anayasal düzen için bir tehdit oluşturmaktadır. Bu tehlike, devletin karşı önlemlerinin eksikliği nedeniyle uygun şekilde karşılanmamaktadır. Sanığın çıkış noktasına göre, yalnızca hükümet ve yasama organı üyeleri direniş eyleminin muhatabı olarak kabul edilebilir. Bu nedenle, sanığın işlediği suçtan özellikle etkilenen sürücülere karşı § 20 GG uyarınca direniş gösterilmesine izin verilmemektedir. Mahkeme somut olayda bu düzenlemenin uygulama alanı bulamayacağını belirtmektedir. Aksine, devletin hareket kabiliyeti kısıtlanmamıştır ve sanığın düşüncesinin tersine, parlamentodaki yasama çoğunluğu, en azından olayın gerçekleştiği zamanda, sanık tarafından istenen yasama faaliyetlerinin gerekli olduğunu düşünmemektedir.

Sanık kendisine karşı açılan § 240 StGB zorlama suçu bakımından § 34 StGB bağlamında zorunluluk halinin olduğunu da belirtmektedir. Mahkeme, somut olayda zorunluluk halinin şartlarının oluşmadığını değerlendirmektedir. Zira sanığın amacına ulaşmak için elinde daha hafif araçlar vardır. Örneğin kamuoyu oluşturma sürecini etkilemenin daha hafif bir yolu olarak, § 5 GG düşünce özgürlüğü, § 8 GG toplanma özgürlüğü, §17 GG dilekçe hakkı gibi temel hakları kullanabilir veya §21 GG siyasi parti kurma özgürlüğü olanaklarından yararlanabilirdi. Ayrıca, doğrudan diyalog veya diğer iletişim araçları yoluyla hedeflerine ulaşmak için hükümet üyelerini ve/veya yasama organlarını etkileme seçeneğine de sahiptir. Daha hafif araçların varlığı § 34 StGB uygulanabilirliğini ortadan kaldırdığından, mahkeme, karmaşık ve muhtemelen daha uzun vadeli bir yaklaşımın parçası olarak bu tür trafik engellemelerinin küresel ısınmadan kaynaklanabilecek tehlikeleri ortadan kaldırmak için uygun olup olmadığı sorusunun ayrıca değerlendirilmesine gerek olmadığını görüşüne ulaşmıştır¹²⁴.

Tehlikenin önlenmesine yönelik siyasi bir yaklaşımdaki menfaatin, kanunun barış ve düzen işlevindeki menfaatten önemli ölçüde ağır basması halinde, § 34 StGB uyarınca münferit vakalarda zorunluluk hali uygulanabilir. Ancak mahkemeye göre demokratik bir hukuk devletinde, yasama organlarını etkili bir şekilde etkileyerek istenen tedbirleri almalarını sağlamak için çeşitli imkanlar bulunmasına rağmen, yasa koyucu üzerinde dolaylı bir baskı oluşturmak olan *praeter legem* trafik engellemelerini zorunluluk hali içerisinde değerlendirmek mümkün değildir. Bu eylemin sivil itaatsizlik ile gerekçelendirilmesi de mümkün görülmemiştir. Sivil itaatsizlik adaletsiz bir sisteme karşı direnme hakkının aksine vatandaşın, gösteri, sembolik protesto ve hatta sansasyonel kural ihlalleri yoluyla etik olarak gayrimeşru kabul edilen bir karara karşı koymak için bireysel olarak önemli devlet kararlarına direnmesi olarak anlaşılmaktadır¹²⁵. Federal Anayasa Mahkemesi’ne göre oturma eylemleri yoluyla trafiğin hedefli ve kasıtlı olarak engellenmesi, üçüncü tarafların haklarına müdahale etmesi ve kendi kaderlerini tayin etme hakkını ihlal ederek kamuoyunun dikkatini çekmek için bir araç olarak kullanılması halinde hukuka uygun görülmecektir. Sivil itaatsizliğin doğasında kuralları sembolik olarak ihlal etme isteğinin bulunduğu, yani kamusal karar alma sürecini etkileme aracı olarak karşılık gelen yaptırım riskiyle birlikte tanım gereği yasadışılığı içerdiği için, sivil itaatsizliğin, hukuk ihlalleri için bir gerekçe olarak kullanılması birbirleriyle çelişmektedir¹²⁶. Sivil itaatsizliğin bir hukuk ihlali olduğu, iç barışı koruma görevini ihlal ettiği, herkesin kanun önünde eşitliği ilkesini ihlal ettiği ve demokratik olarak oluşturulmuş bir toplum için kurucu olan çoğunluk ilkesini göz ardı ettiği belirtilmiştir. Mahkeme, Federal Anayasa Mahkemesi’nin bu görüşüne iştirak etmektedir.

¹¹⁹ Benzer bir olayda ise zorunluluk hali değil; kusur çerçevesinde eylemcilerin zarar verme kastının olup olmadığı tartışılmıştır. Thomas Fischer, ‘Thomas Fischer’e Bir Soru: Yolları Kapatan (Bloke Eden) İklim Protestocuları Cezalandırılabilir mi?’ Çev. Yener Ünver (2022) 11(23) Hukuk Köprüsü, 43-46.

¹²⁰ § 240 StGB “Şiddet kullanarak veya ciddi bir kötülükle tehdit ederek bir kimseyi hukuka aykırı bir şekilde bir eyleme, rızaya veya ihmale zorlayan kişi, üç yıl hapis cezasına veya para cezasına çarptırılır.”, <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb>, Erişim tarihi: 06.03.2024.

¹²¹ § 240.2 StGB “Şiddet kullanımı ya da şiddet tehdidi kınanacak bir amaç için kullanılıyorsa, eylem hukuka aykırıdır.” Erişim tarihi: 06.03.2024.

¹²² Schönke/Schröder (n 81) §34 Rn 41a.

¹²³ § 20 GG: “(1) Federal Almanya Cumhuriyeti demokratik ve sosyal bir federal devlettir. (2) Tüm devlet otoritesi halktan kaynaklanır. Bu yetki, seçimler ve oylamalar yoluyla halk tarafından ve özel yasama, yürütme ve yargı organları tarafından kullanılır. (3) Yasama organı anayasal düzene, yürütme ve yargı organları hukuka ve adalete bağlıdır. (4) Bütün Almanlar, bu düzeni ortadan kaldırmaya çalışanlara karşı, başka bir çare mümkün olmadığı takdirde, direnme hakkına sahiptir.”, <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html>, Erişim tarihi: 06.03.2024.

¹²⁴ Schönke/Schröder (n 81) §34 Rn 19; aksi yönde Bönnte (n 24) 168.

¹²⁵ BVerfG, 11.11.1986 – 1 BvR 713/83, juris Rn. 91

¹²⁶ BVerfG, 21.06.2016- 2 BvR 2728/13. Federal Anayasa Mahkemesi, doğrudan- dolaylı sivil itaatsizlik kavramlarını değerlendirmemiştir. Doğrudan sivil itaatsizliğin, hukuki bir kurum ile gerekçelendirilmesini tezat olarak görmüştür.

C. İklim Protestocularının Yargılanmasına İlişkin Olarak İsviçre’den Örnek Davalar

1. Lozan Bölge Mahkemesi 13.01.2020 Tarih ve PE19.000742/PCL/IIb Sayılı Kararı

Bu davaya konu olan olayda, 20 ila 30 kişilik bir iklim aktivisti grubu, tenisçi Roger Federer’in “*en kötü karbon ayak izine sahip İsviçre bankası*” olarak bilinen bankanın kendisine sponsor olmasını kınamak için Crédit Suisse bankasının Lozan’daki bir şubesini işgal etmiştir. Tenis oyuncusu gibi giyinen protestocular, tenis oynar gibi yaparak, “*Credit Suisse iklimi yok ediyor. Roger, bunu destekliyor musun?*”¹²⁷ yazılı bir pankart açmıştır. Bankanın müşterilerini engellemeler de banka çalışanlarının ofislerine erişimlerini engellemişlerdir. Bazı protestocular, polisin şube binasını terk etme talebine direnmeye devam etmiş ve bunun sonucunda on iki protestocu hakkında mülke izinsiz girme ve polis emirlerine direnmekten dava açılmıştır. Dava sonucunda Lozan Bölge Mahkemesi, İsviçre Ceza Kanunu (chStGB) md. 17 kapsamında zorunluluk hali gerekçesiyle sanıkları tüm suçlamalardan beraat ettirmiştir. Ancak bu karar daha sonra (22 Eylül 2020) temyiz edilmiş ve karar sanıklar aleyhine bozulmuştur. Temyiz mahkemesi, zorunluluk halinin varlığını reddetmiş ve özellikle sanıkların yasadışı eylemlerinin, zorunluluk halinin ikincilik ilkesi koşulunu taşımadığına karar vermiştir.

İsviçre Ceza Kanunu md. 17’de düzenlenen zorunluluk hali, belirli bir hukuki menfaate yönelik acil bir tehlikenin, kanunen cezalandırılabilir bir eylemde bulunarak önlenilebileceği bir menfaat çatışması durumunda ortaya çıkmaktadır¹²⁸. Zorunluluk haline konu olabilecek hukuki menfaatlerinin kapsamının belirlenmesi önem arz etmektedir. Bu menfaatler sadece yaşam, vücut bütünlüğü ve özgürlük gibi bireysel menfaatler midir yoksa devletin varlığı veya anayasal ve demokratik düzen gibi kolektif hukuki menfaatleri de kapsar mı sorusu, zorunluluk halinin uygulanabilmesi için önemli bir husustur¹²⁹. chStGB 17. maddesi “*kişinin kendisinin veya bir başkasının hukuki menfaatini korumak amacıyla*” işlenmesi şeklindedir¹³⁰. Maddenin lafzından, yalnızca kişilere ilişkin menfaatlerin koruma kapsamında olduğunun kabul edilmesi gerektiği ifade edilmektedir¹³¹. Zorunluluk hali, ancak devletin yardımının olmadığı durumlarda bireyin hukuki menfaatlerinin korunmasını sağlamaya yöneliktir, fakat bireye devlet adına hareket etme hakkı vermez¹³². Bununla birlikte genel olarak kamunun hukuki menfaatlerine yönelik bir tehdidin çoğu zaman bireysel bir hukuki menfaate yönelik bir tehlikeyi de içerdiği belirtilmektedir¹³³. Ancak bu durum, kolektif hukuki menfaatlerin zorunluluk hali kapsamında olmadığı gerçeğini değiştirmemektedir. Zorunluluk hali, doğrudan iklim ve çevrenin korunması değil; iklim değişikliğinin öngörülen sonuçlarının bireyler üzerindeki etkisi bağlamında bir değerlendirme yapılması halinde uygulama alanı bulabilecektir.

chStGB’ye göre zorunluluk halinin uygulanmasına ilişkin diğer şart ise hukuki menfaatin yakın bir tehlike altında olmasıdır. Soyut riskler, yakın tehlike olarak kabul edilmemektedir. Tehlikelilik zararın meydana gelmesinin yakınlığının yanında; aynı zamanda daha sonra önlenmesi artık mümkün olmayacaksa veya ancak çok daha büyük bir riskle mümkün olacaksa da yakın tehlike olarak kabul edilmektedir¹³⁴. Bu nedenle, tehlikenin yakınlığı, zararın meydana gelmesine olan zaman mesafesinden ziyade, bir karar verme zorunluluğu ve derhal harekete geçme ihtiyacı ile ilgilidir.

Söz konusu davada Lozan Bölge Mahkemesi, iklim değişikliğinin sonuçlarındaki tehlikeliliği yakın görmüş ve özellikle çok sayıda iklim bilimcinin uyarıda bulunduğu Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) raporlarına atıfta bulunmuştur. Ayrıca mahkeme, ETH Zürih Klimatoloji Profesörü Sonia Senivaratne’den de bilimsel görüş almıştır. Lozan Bölge Mahkemesi iklim değişikliğinin yakın sonuçlarının mevcut olduğu ve bu durumun yaşam hakkı ve maddi bütünlük gibi hukuki değerler bakımından yakın bir tehlike teşkil ettiği yönündeki görüşü haklı bulmaktadır¹³⁵.

chStGB md. 17 kapsamındaki bir diğer şart ise tehlikenin, suçun işlenmesinden başka bir yolla önlenememesidir. Bu gereklilik, kullanılan araçların öncelikle tehlikeyi önlemek için uygun olması ve ikinci olarak da mevcut araçlar arasında en hafif olanı, yani başkalarının hukuki menfaatlerine en az zarar veren olması gerektiği anlamına gelir¹³⁶. Kurtarma şansını artırmayan ya da çok az artıran eylemler en baştan uygunsuz olarak değerlendirilmelidir. Burada ele alınan davada, Lozan Bölge Mahkemesi dört olası alternatif eylemi değerlendirmiş ve bunların tehlikeden korunmayı sağlamayacağına kanaat getirmiştir:

¹²⁷ “Crédit Suisse détruit le cli-mat. Roger, tu cautionnes ça? #SiRo-gersavait”, <https://www.tdg.ch/credit-suisse-menace-des-activistes-du-climat-574395898612>, Erişim tarihi: 20.03.2024.

¹²⁸ Andrés Payer, ‘Klimawandel als strafrechtlicher Notstand Zugleich Besprechung des Urteils des Bezirksgerichts Lausanne PE19.000742/PCL/IIb vom 13. Januar 2020’ (2020) Die juristische Open-Access-Zeitschrift 227, 227.

¹²⁹ Ioanna Anastasopoulou, Deliktstypen zum Schutz kollektiver Rechtsgüter (1. Baskı Beck 2005) 28; Roland Hefendehl, Kollektive Rechtsgüter im Strafrecht (1. Baskı Heymann 2002) 19.

¹³⁰ İsviçre Ceza Kanunu https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/54/757_781_799/de, Erişim tarihi: 02.04.2024.

¹³¹ Payer (n 128) 229.

¹³² Gunther Arzt, ‘Kleiner Notstand bei kleiner Kri-minalität?’ in Andreas Donatsch/Niklaus Schmid (Ed) Strafrecht und Öffentlichkeit, Festschrift für Jörg Rehberg zum 65. Geburtstag (Schulthess Juristische Medien 1996) 25.

¹³³ Payer (n 128) 230.

¹³⁴ Kristian Kühl, Strafrecht, Allgemeiner Teil (8. Baskı. Verlag Vahlen 2017) § 8 Rn 40.

¹³⁵ Payer (n 128) 233.

¹³⁶ Kühl (n 118), § 8 Rn 80; Roxin/Greco (n 17) § 16 Rn 23.

1. Eylemcilerin kamusal alanda düzenleyecekleri protestolara muhtemelen izin verilmeyecekti. İzin verilse dahi bu protestolar istenilen dikkati çekmeyecekti.
2. Sanıklar ve başka bir çevre örgütü olan Greenpeace daha önce bankanın yetkilileriyle iletişime geçmiş ve görüşme yolunu tüketmiş ve bu yol başarısız olmuştur.
3. Siyasi mekanizmalara başvurmak umut verici olmayacaktır. Zira çeşitli parlamento üyelerinin son beş yıldır Federal Konsey'e verdikleri soru önergelerinde iklim felaketinin yakın tehdidinde iştaret etmeleri, ancak Federal Konsey'den olumlu yanıt alamamaları bilinen bir gerçekliktir.
4. İklim değişikliğiyle mücadele için yasal bir çerçeve mevcut olsa da şu anda buna yeterince saygı duyulmamakta veya uygulanmamaktadır. Dahası bu yol protestocular tarafından uygulanabilir değildir.

Mahkeme, iklim protestocularının kamuoyunun dikkatini iklim değişikliği sorununa ve Crédit Suisse'in fosil yakıtlara yaptığı yatırımlara çekme yönündeki kısa vadeli hedefleri ile küresel ısınmayı sanayi öncesi seviyelerin en fazla 1,5°C üzerinde sınırlama veya iklim değişikliğine bağlı olarak bireysel hakların zarar görmesini önleme hedefi arasında net bir ayrım yapmamaktadır¹³⁷. Hukuki açıdan bakıldığında, söz konusu protesto eyleminin, iklim değişikliğinin bireylerin yasal menfaatleri açısından yarattığı tehlikeyi (en azından kısmen) önlemek için uygun ve en hafif araç olup olmadığı değerlendirilmelidir. Doktrinde bu kararın yerinde olmadığı, protestocuların eylemi ile medya tepkisi ve hatta belki de Roger Federer'den bir açıklamayı tetikleyebileceği varsayılabilir, bunun iklim sorununu uzun vadede çözmeyeceği belirtilmektedir¹³⁸. Bir protestonun, küresel iklim sorununu çözmeye binde bir oranında yaklaşacağını söylemek yeterli değildir ve bu durumda zorunluluk halinin koşulları oluşmayacaktır¹³⁹. Tehlikeliliği önleyecek başka bir önlemin olmaması, bir başka ifadeyle son çare olması bakımından da iklim değişikliği sorunları ve bankanın fosil yakıtlara yaptığı yatırımlar hakkında kamuoyunun bilgilendirilmesinde gazete ilanları ve medya kampanyaları da bu amaca ulaşılabilir.

2. Cenevre Kanton Mahkemesi 14.10.2020 Tarih ve P/24123/2018 AARP/339/2020 Sayılı Kararı

Lozan'da gerçekleşen protestolardan kısa bir süre sonra benzer bir olay daha yaşanmıştır. Bu kez Crédit Suisse bankasının bir şubesinin dış cephesine, protestocular tarafından iklim değişikliği kurbanlarını sembolize etmek üzere kırmızıya boyanmış eller çizilmiştir. Protestocular bu kez mala zarar vermekle suçlanmış ve Cenevre Polis Mahkemesi'nde (*Polizeigericht Genf*)¹⁴⁰ görülen davada, sanıkların İsviçre Ceza Kanunu md. 17'de yer alan zorunluluk hali kapsamında hareket ettiğini savunulmuştur. Ancak Cenevre Polis Mahkemesi, zorunluluk halinin şartlarının oluşmadığı sonucuna varmıştır¹⁴¹. Protestocu para cezasına çarptırılmış, yargılama masraflarını ve Credit Suisse'in 2.250 CHF tutarındaki temizlik masraflarını ödemesine karar verilmiştir. Eylemcinin avukatı karara Cenevre Kanton Mahkemesi nezdinde itiraz etmiş, mahkeme beraata karar vermiştir. Cenevre savcılığı ve Credit Suisse buna karşı Federal Yüksek Mahkeme'ye temyiz başvurusunda bulunmuştur. Federal Yüksek Mahkeme kararı bozarak, davayı Cenevre Kanton Mahkemesi'ne geri göndermiştir. Mahkeme 31.03.2022'de sanığı mahkum etmiş, ancak "*saygın amaçlarla*" ve "*büyük duygusal baskı altında*" hareket ettiği için sadece 100 CHF para cezası vermiş ancak bu karara karşı da savcı tekrar temyize başvurmuştur.

Federal Yüksek Mahkeme 30.03.2023 tarihli bir kararla bu itirazı onaylamış ve cezanın yeniden belirlenmesi için davayı Cenevre Kanton Mahkemesine geri göndermiştir. Bu kararda Federal Yüksek Mahkeme, iklim protestoları sırasında hukuk sisteminin ihlal edilmesine yönelik "*saygın amaçların*" nasıl değerlendirileceğini ilkesel olarak tanımlamıştır. Mahkemeye göre iklim değişikliğinin etkilerine ilişkin endişe, bugün toplumumuzda inkar edilemez bir şekilde onurlu bir endişedir. Ancak şiddet içeren eylemlerle mala zarar verilmesi ya da üçüncü tarafların fiziksel bütünlüğünü tehlikeye atılması halinde, bu saygın amaç arka planda kalmalıdır. Mahkeme, İsviçre gibi siyasi haklar ve ifade özgürlüğü alanında geniş kapsamlı güvenceler sağlayan bir anayasal devlette, bu tür eylemler ne kadar onurlu olursa olsun siyasi ideallerle haklı gösterilemeyeceğini belirtmektedir.

III. İklim Protestocularının Cezalandırılıp Cezalandırılmamasına İlişkin Genel Değerlendirme

İklim protestocularının hukuka aykırı ve suç teşkil eden hareketlerine karşı, ceza hukuku sisteminin nasıl karşılık vereceği konusunda kesin bir düzenleme ya da görüş bulunmamaktadır. Söz konusu eylemler, sivil itaatsizlik ile bağlantılı olduğundan, sivil itaatsizlik eylemlerine nasıl karşılık verileceğine ilişkin akademik tartışmalar önem arz etmektedir. Bu husustaki tartışmalar üç farklı şekilde gerçekleşmektedir. İlk görüş, polislin mümkün olan her yerde müdahalesini sivil itaatsizliğe göre uyarlaması

¹³⁷ Payer (n 128) 234.

¹³⁸ Ibid 235.

¹³⁹ Ibid 235.

¹⁴⁰ Bu mahkeme, savcılığın para cezası talep ettiği veya 2 yıla kadar hapis cezası talep ettiği suçların incelendiği bir mahkemedir. <https://justice.ge.ch/de/inhalt/tribunal-de-police>, Erişim tarihi: 20.03.2024.

¹⁴¹ Genf Polizeigerichts, 20.01.2020, P/24123/2018.

gerektiği yönündedir¹⁴². İkinci görüşe göre, Anglo-Amerikan hukukunda ağırlık olan, kamu görevlilerinin çoğu sivil itaatsizlik vakasını kovuşturmamayı tercih ederek takdir yetkilerini kullanmalı ve her olay için soruşturma zorunlu olmamalıdır¹⁴³. Üçüncü görüş ise, sorunu maddi ceza hukuku içinde ele almakta ve bu tip eylemlerin zorunluluk hali kapsamında ya da failin suçu işleme saiki bakımından değerlendirilerek cezalandırılması yönündedir.

Maddi ceza hukuku bakımından suç teşkil eden protestolara ilişkin ise dört farklı yaklaşım gözlenmektedir¹⁴⁴. İlk olarak, sivil itaatsizler diğer suçlulardan daha sert bir şekilde cezalandırılabilir. Zira siyasi motivasyonla gerçekleştirilen bu eylemler ile ihlal edilen ve kanun tarafından korunan özel menfaate zarar vermenin yanı sıra, bir bütün olarak hukuk sisteminin istikrarını da tehdit etmektedir¹⁴⁵. Bu görüş bazı olaylarda, savcılarının iklim protestocularını, mevcut eylemle birlikte suç örgütüne üye olmaktan dolayı da soruşturma başlatmalarını açıklayan bir görüştür. İkinci görüş, sivil itaatsizlere diğer suçlulardan farklı muamele etmek için bir neden olmadığı yönündedir ve hukuki eşitlik bağlamında, sivil itaatsizlere farklı muamele yapılmasına karşı çıkmaktadır¹⁴⁶. Üçüncü görüşe göre, bu eylemlerin önlenmesine gerek olmadığı için ya da protestocuların politik motivasyonu nedeniyle suçların mazur görülmesi gereklidir¹⁴⁷. Son olarak, bu eylemlerin cezalandırılmaması ve hoşgörü gösterilmesi yönündedir¹⁴⁸.

Sivil itaatsizliğin cezalandırılmamasına ilişkin olarak Roxin, aşağıdaki altı koşulun gerçekleşmesi ve bireysel ve kolektif çıkarların tartılarak karara varılması gerektiğini ifade etmektedir:

1. Suç, bir bütün olarak halkı etkileyen varoluşsal sorunları içermelidir.
2. Fail kamu yararı kaygısıyla hareket etmelidir.
3. Yasa ihlali, protestonun yöneltildiği kişi veya kurumla açık bir bağlantıya sahip olmalıdır.
4. Fail demokrasiye açıkça bağlı olmalıdır.
5. Yasa ihlali şiddet içermemelidir (aktif direniş hariç).
6. Protestodan kaynaklanan zararlar minor ve sınırlı süreli olmalıdır.

Kanaatimizce iklim protestocularının hareketlerinin her zaman zorunluluk hali içerisinde değerlendirmek mümkün değildir. Bununla birlikte adi suçlar ya da kabahatler ile iklim eylemcilerinin saikleri bakımından da bir fark bulunduğunu kabul etmek gerekir. İklim eylemcileri her ne kadar hukuka aykırı bir şekilde hareket etseler de son derece tartışmalı iklim politikalarında bir değişiklik sağlamak için cezalandırılmayı göze almaktadırlar. Dolayısıyla verdikleri mesaj gereği, protestoculara farklı davranılması önerilmektedir¹⁴⁹.

İklim protestoları bağlamında işlenen suçların hukuka uygun ilan edilip edilmeyeceği ayrı bir sorundur, her durumda cezalandırılıp cezalandırılmayacağı ise ayrı bir sorundur¹⁵⁰. Bu bağlamda yukarıda bahsedilen ilk iki görüşe katılmadığımızı ancak cezalandırmamak yönündeki diğer iki görüşün de uygun olmadığını ifade etmemiz gerekir.

İklim protestocularının suç oluşturan hareketlerinin önlenmesine gerek olmadığı görüşüne katılmak mümkün görünmemektedir. Eğer kastedilen suçun önemsiz bir hareket olduğu ve cezalandırma ihtiyacını ortadan kaldırdığı ise, bu sadece sivil itaatsizlik eylemleri için değil, genel olarak önemsiz görülebilecek tüm suçlar için geçerlidir. Esasen tam aksi bir bakış açısıyla, iklim protestolarının siyasi motivasyonu aslında özel ve genel önleme ihtiyacını artırmaktadır zira bu eylemler cezalandırılmadıkça, işlenmesinin önü açılmaktadır. Öte yandan, bu eylemlerin mazur görülmesi yaklaşımı, cezalandırmanın önleyici amacına dayanmaktadır ki bu anlayış cezanın, cezalandırma amacını göz ardı etmektedir. Bu da mağdurların veya toplumun suç teşkil eden yanlışları kınama konusundaki çıkarlarını arka plana atmak anlamına gelir¹⁵¹.

Bu durumda esasen hukuka aykırı ve kusurlu şekilde davranan iklim eylemcilerinin cezalandırılmaları kabul edilecek de cezanın belirlenmesi aşamasında hafif yaptırımların tercih edilmesi yerinde olacaktır. Cezanın belirlenmesinde suçun işleniş şekli, failin güttüğü amaç ve saik, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığı gibi ölçütler önem arz etmektedir. Bu bağlamda iklim protestocularının özellikle şiddet içermeyen eylemleri bakımından adi suçlulardan daha az ceza almaları gerekmektedir. Orantılılık ilkesiyle bağlantılı olan cezanın caydırıcı etkisi doktrini bağlamında temel bir siyasi hakkın (gösteri ve ifade özgürlüğü) kullanılmasıyla bağlantılı olan suçlar için hafifletici cezalar verilebilir¹⁵². Bunun yanında, protestonun temel hakların kullanılmasıyla bağlantılı olduğu durumlarda, protestocular yasayı ihlal etmekten tamamen kusurlu olsalar bile, eylemin haksızlığı

¹⁴² William Smith, *Civil Disobedience and Deliberative Democracy* (1. Baskı 2013 Routledge) 110-123.

¹⁴³ Ronald Dworkin, *Taking Rights Seriously* (1. Baskı Bloomsbury Publishing 2013) 262-268.

¹⁴⁴ Coca-Vila (n 28) 13.

¹⁴⁵ Cohan (n 88) 115.

¹⁴⁶ Kent Greenawalt, *Conflicts of Law and Morality* (1. Baskı Oxford University Press 1987) 273.

¹⁴⁷ Claus Roxin, 'Strafrechtliche Bemerkungen zum zivilen Ungehorsam' in (ed. Albrecht Heymann) *Festschrift für Horst Schüler-Springorum* : zum 65. Geburtstag (Heymann 1993) 441-458.

¹⁴⁸ Rönnau (n 66) 115.

¹⁴⁹ Bennett, Brownlee (n 84) 297.

¹⁵⁰ Payer (n 128) 239.

¹⁵¹ Coca-Vila (n 28) 14.

¹⁵² Ibid 14.

daha azdır¹⁵³. Ceza kanunlarında, suçun temel şeklinden daha ağır şekilde, kötü saiklerin cezayı ağırlaştırıcı bir faktör olarak kabul edilmesi gibi, iklim protestocularında olduğu gibi iyi saiklerin de suçun işlenmesine bir anlam kazandırdığı değerlendirilerek, hafifletici bir faktör olarak kabul edilebilir¹⁵⁴.

İklim eylemcileri tarafından işlenen suçların genel olarak hafif suçlar olduğu göz önüne alındığında, bu hafifletme hapis cezası dışı yaptırımlar (örneğin, adli para cezaları ya da kamuya yararlı bir işte çalıştırma gibi diğer seçenek yaptırımlar) şeklinde değerlendirilebilir. Hapis cezasına hükmedilmesi halinde ise hapis cezasının ertelenmesi yolu tercih edilebilir. Bu şekilde sonuçları itibarıyla protestocular hürriyeti bağlayıcı cezanın yaptırımlarına maruz kalmayacaktır. Böylelikle eylemcilerin fiillerinin zorunluluk hali kapsamında olduğunu değerlendirmek gibi zorlama yorumlardan ziyade yaptırımın hafifletilmesi sağlanabilecektir.

SONUÇ

Çalışma kapsamında incelenen iklim protestolarında olduğu gibi çevrenin korunması, ifade özgürlüğü, gösteri hakkı ile mülkiyet hakkı gibi birbiriyle çatışan değerler söz konusu olduğunda, genelleştirilmiş hukuki değerlendirmeler yapmak mümkün olmamaktadır. Bunun yerine, farklı hukuki durumları doğru ve uygun bir şekilde kategorize etmek için somut davanın özelliklerinin farklılaştırılmış bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir. Nitekim çalışma kapsamında incelendiğimiz, farklı ülkelerde verilmiş kararların bir kısmında sanıkların iklimin korunması kapsamında zorunluluk hali çerçevesinde hareket ettiklerine ilişkin savunmalar kabul edilirken bir kısmında kabul edilmemiştir.

Mahkemeler, zorunluluk halinin koşullarını somut olay için tek tek incelerken, bir hakka yönelmiş, ağır ve muhakkak tehlikenin varlığını kabul etmektedir. Ancak bu tehlikenin önlenmesi için gerçekleştirilen eylemin, tehlikeyi önlemeye elverişli olması ve başka türlü korunma imkanının olmaması şartlarının gerçekleşmesi noktasında kanaatleri genellikle olumsuzdur. Özellikle tek bir eylem ile esas amaçlanan iklim krizinin önlenmesi arasında doğrudan bir nedensellik bağının kurulması zor görünmektedir. Örneğin bir protestocunun ağacın kesilmesini engelleme eylemi en iyi ihtimalle tırmandığı ağacı (ve işgal edilen ağacın çevresinde bulunan diğer ağaçları) kesilmekten korumaya elverişli olacak ancak iklim krizini önleme bakımından elverişli olmayacaktır. Okyanustaki bir damla, zorunluluk halindeki tehlikeyi önleme gerekliliklerini karşılamamaktadır. Dolaylı ya da uzak etkinin yaratacağı etkinin, zorunluluk hali kapsamında değerlendirilmesi zorlama bir yorum olmaktadır.

Protestocular, iklimin korunması amacıyla kasıtlı olarak hukukun üstünlüğünün mevcut kurallarını ihlal eden bir protesto biçimini seçmektedirler. Söz konusu protestolar ahlaki açıdan meşru olabilir, ancak anayasal bir demokraside ilke olarak yasal değildir. Bu eylemlerin iklim değişikliğiyle mücadele ve çevrenin korunması bakımından etkili olabileceği düşünülse bile demokratik bir devlette siyasi otorite, kanun koyucu ve kamu görevlileri üzerinde bir telafi mekanizması olarak kullanılmamalıdır. Bu nedenle ifade özgürlüğü ve toplantı, gösteri ve yürüyüş hakkı kapsamını aşan eylemler, suç oluşturan fiil olarak nitelendirilmelidir. Ancak bu protestolar kapsamında işlenen suçlara, adi suçlardan farklı hafifletici sebepler öngörülebilmelidir. Hapis cezasından önce adli para cezaları ya da kamuya yararlı bir işte çalıştırma gibi diğer seçenek yaptırımların tercih edilmesi, ceza verilirken üst sınırdan uzaklaşılması ya da verilen cezaların ertelenmesi gibi yöntemler öncelikle tercih edilmelidir. Böylelikle ahlaki açıdan doğru bir amaca hizmet ettiği düşünülen bu protestoların cezalandırılmaması ya da daha hafif cezalandırılması sağlanırken; maddi ceza hukuku kurumları zorlama yöntem ve yorumlarla olaylara uygun hale getirilmeye çalışılmayacaktır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Finansal Destek: Yazar finansal destek beyan etmemiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: Author declared no conflict of interest.

Grant Support: Author declared no conflict of interest.

KAYNAKLAR / REFERENCES

- Abbey E, 'One Life at a Time, Please' (1. Baskı, Henry Holt and Co 1988).
 Anastasopoulou I, Deliktstypen zum Schutz kollektiver Rechtsgüter (1. Baskı, Beck 2005).
 Artuk, M E, Gökçen, A Ceza Hukuku Genel Hükümler (17. Baskı, Adalet Yayınevi 2023).

¹⁵³ Bu noktada toplantı ve ifade özgürlüğü bağlamında eylemde gerçekleşen her hareketin haksızlık içeriğinin az olacağını savunmadığımızı belirtmek isteriz. Yaşam hakkı, vücut bütünlüğü, hareket özgürlüğü gibi hukuki değerleri ihlal eden eylemler bakımından haksızlık içeriğinin azlığı iddia edilememelidir.

¹⁵⁴ Coca-Vila (n 28) 17; Aksi yöndeki görüşler için bkn. Tatjana Hörnle, 'Comparative Assessment of Sentencing Laws, Practices, Trends' in (ed)Darryl K. Brown, Jenia Iontcheva Turner, Bettina Weisse, The Oxford Handbook of Criminal Process, (Oxford University Press 2019) 887-910.

- Arzt G, 'Kleiner Notstand bei kleiner Kriminalität?' in Andreas Donatsch/Niklaus Schmid (Ed) *Strafrecht und Öffentlichkeit*, Festschrift für Jörg Rehberg zum 65. Geburtstag (Schulthess Juristische Medien 1996).
- Baumann U W, Wolfgang M, Jörg E, *Strafrecht Allgemeiner Teil* (13. Baskı, Giesecking Verlag, 2021).
- Bekar E, *Türk ve Amerikan Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali* (1. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2013).
- Bennett C, Brownlee K, 'Punishment and Civil Disobedience' in Scheuerman (Ed.), *The Cambridge Companion to Civil Disobedience* (Cambridge University Press 2022).
- Bönte M, 'Ziviler Ungehorsam im Klimanotstand. Onlinezeitschrift für höchstrichterlich' (2021) 22(4) *Rechtsprechung zum Strafrecht* 164-177.
- Brogan M, 'The necessity defence and anthropogenic global warming protests: The times they are a-changin'' (2021) 46(4) *Alternative Law Journal*, 268-274.
- Brownlee K, *Conscience and Conviction: The Case for Civil Disobedience* (Oxford University Press 2012).
- Busche D, 'Verfassungsrechtliche Vorgaben für die strafrechtliche Bewertung der Sitzblockaden von Klimaaktivisten' (2023) (4) *KlimR* 103-107.
- Centel N, Zafer H, Yenerer Çakmut Ö, *Türk Ceza Hukukuna Giriş* (12. Baskı, Beta Yayınları, 2023).
- Coca-Vila I, 'Punishing the Last Citizens? On the Climate Necessity Defence' (2023) 29(3) *Res Publica* 1-14.
- Cohan J A, 'Civil Disobedience and the Necessity Defense' (2007) 6(1) *The University of New Hampshire Law Review* 111-175.
- Demirbaş T, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (18. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2023).
- Dönmezer S, Erman S, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım C.II (15. Baskı, Der Yayınları, 2021).
- Dressler J, Michales, A C *Understanding Criminal Procedure Volume 1: Investigation* (5. Baskı LexisNexis 2010).
- Dülger M V, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (2. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2023).
- Dworkin R, *Taking Rights Seriously* (1. Baskı, Bloomsbury Publishing 2013).
- Eidam L, 'Klimaschutz und ziviler Ungehorsam' (2023) 6 *JuristenZeitung* 224-230.
- Erb V, Schafer J, *Münchener Kommentar zum StGB* (3. Baskı, Beck 2018).
- Fischer T, 'Thomas Fischer'e Bir Soru: Yolları Kapatın (Bloke Eden) İklim Protestocuları Cezalandırılabilir mi?' Çev. Yener Ünver (2022) 11(23) *Hukuk Köprüsü*, 43-46.
- Garcia-Gibson F, 'Undemocratic Climate Protests' (2022) 39 (1) *Journal of Applied Philosophy* 162-179.
- Greenawalt K, *Conflicts of Law and Morality* (1. Baskı, Oxford University Press 1987).
- Greisner D, 'Der Zweck heiligt die Mittel! – Notstandsrechtfertigung des tierschutzmotivierten Betretens von Tierställen' (2019) 166(3) 205-219.
- Hafizoğulları Z, 'Türk Ceza Hukuku Sisteminde Zaruret Hali ve Üçüncü Kisiyi Kurtarma' (1971) 28(1-4) *Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi* 91, 91-132.
- Hecker B, 'Nothilfe und Notstand Eindringen in eine Tierzuchtanlage zu dem Zweck, Missstände zu dokumentieren, Juristische Schulung' (2018) (1) 83-85.
- Hefendehl R, *Kollektive Rechtsgüter im Strafrecht* (1. Baskı, Heymann 2002).
- Holger M, Renzikowski J, *Strafgesetzbuch* (2. Baskı, Beck Verlag 2020).
- Hotz D, 'OLG Naumburg: Tierwohl als notstandsfähiges Rechtsgut' (2018) (28) *NJW* 2064-2066.
- Hörnle T, 'Comparative Assessment of Sentencing Laws, Practices, Trends' in (ed)Darryl K. Brown, Jenia Iontcheva Turner, Bettina Weisse, *The Oxford Handbook of Criminal Process*, (Oxford University Press 2019).
- Johnson P E, *Criminal Law Cases Materials and Text* (7. Baskı, American Casebook Series, West Group 2002).
- Kan Ç, *Türk Ceza Hukukunda Zorunluluk Hali* (1. Baskı, Yetkin Yayıncılık 2018).
- Kangal Z T., *Ceza Hukukunda Zorunluluk Durumu* (1. Baskı Seçkin Yayıncılık 2010).
- Keller A, Zetsche T, *Hausfriedensbruch: Rechtfertigung des Eindringens in eine Tierzuchtanlage zur Aufdeckung von Verstößen gegen Tierschutzrecht, Strafverteidiger (StV)* (2018) 335-339.
- Kindhäuser U, Neumann U, Paeffgen H, Saliger F, *Strafgesetzbuch* (6. Baskı, Nomos 2023).
- Koca M, Üzülmüş İ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (16. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2023).
- Kühl K, *Strafrecht, Allgemeiner Teil* (8. Baskı, Verlag Vahlen 2017).
- Külçür E İ, *Kriminoloji ve Ceza Hukuku Boyutuyla Çevreci Terörizm* (1. Baskı, Hukuk Akademisi Yayınları 2020).
- Leitmeier L, 'Ziviler Ungehorsam und autoritärer Legalismus?' (2023) 3 *Onlinezeitschrift für Höchststrichterliche Rechtsprechung zum Strafrecht* 70-73.
- Leslie A, *Criminal Procedure, Quick Review Series* (2. Baskı, West Publish 2013).
- Locke J, *Hükümet Üzerine Birinci İnceleme* (1. Baskı İmaj Yayıncılık 2016).
- Long L N, 'The Climate Necessity Defense: Proof and Judicial Error in Climate Protest Cases', (2018) 38 *Stanford Environmental Law Journal* 57-115.
- Martin S, 'The Radical Necessity Defense', (2005) 73 (4) *University of Cincinnati Law Review* 73 (4) 1527-1607.
- Norrie A, *Crime, Reason and History: A Critical Introduction to Criminal Law* (3. Baskı Cambridge University Press 2014).
- Önder A, *Ceza Hukuku Genel Hükümler C.II-III* (1. Baskı, Filiz Yayınevi, 1992).

- Önok R M ve Önay I, 'Hukuk Düzeninin Birliği İlkesi Çerçevesinde Zorunluluk Hâlinin Hukukî Niteliği' (2019) 77(2) İstanbul Hukuk Mecmuası 847-895.
- Özbek V Ö, Doğan K, 'Zorunluluk Halinin (TCK md.25/2) Hukuki Niteliği' (2007) 9(2) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 195-222.
- Özbek V, Doğan K, Bacaksız P, Meraklı S ve Başbüyük İ, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler (14. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2003).
- Özgenç İ, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler (19. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2023).
- Öztürk B, Erdem M R, Önok R. M, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku – TCK Değişikliklerine Göre Yenilenmiş (23. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2023).
- Payer A, 'Klimawandel als strafrechtlicher Notstand Zugleich Besprechung des Urteils des Bezirksgerichts Lausanne PE19.000742/PCL/IIb vom 13. Januar 2020' (2020) Die juristische Open-Access-Zeitschrift 227-239.
- Piggot G, 'The Influence of Social Movements on Policies that Constrain Fossil Fuel Supply' (2018) 18 (7) Climate Policy 942-54.
- Rawls J, Bir Adalet Teorisi (1. Baskı, Phoenix Yayıncılık 2017).
- Reichert-Hammer H, Politische Fernziele und Unrecht. Ein Beitrag zur Lehre von der Strafrechtswidrigkeit unter besonderer Berücksichtigung der Verwerflichkeitsklausel des § 240 abs. 2 StGB (1. Baskı, Duncker & Humblot 1991).
- Roxin C, Greco L, Strafrecht Allgemeiner Teil I (5. Baskı, Beck 2020).
- Roxin, C 'Strafrechtliche Bemerkungen zum zivilen Ungehorsam' in (ed.) Albrecht Heymann, Festschrift für Horst Schüler-Springorum : zum 65. Geburtstag (Heymann 1993).
- Rönnau T, 'Grundwissen – Strafrecht: Klimaaktivismus und ziviler Ungehorsam' (2023) 2 Juristische Schulung 112-115.
- Schmidt F L, 'Der „Klimanotstand“ als rechtfertigender Notstand?' (2023) (1) Klima und Recht 16-20.
- Schönke A, Schröder H, Strafgesetzbuch (29. Baskı, Beck 2014).
- Smith W, Civil Disobedience and Deliberative Democracy (1. Baskı, 2013 Routledge).
- Soyaslan D, Ceza Hukuku Genel Hükümler (10. Baskı, Yetkin Yayıncılık 2022).
- Stephan M, Chenoweth E, 'Why Civil Resistance Works: The Strategic Nonviolent Conflict' (2008) 33 (1) International Security 7-25.
- Stucki S, 'In defence of green civil disobedience: Judicial courage in the face of climate crisis and state inaction' (2020) VerfBlog, 2020/10/30.
- Thorburn M, 'Two Conceptions of Equality Before the (Criminal) Law' in François Tanguay-Renaud and James Stribopoulos (eds), Rethinking Criminal Law Theory (Oxford: Hart Publishings 2012).
- Ünver Y, 'YTCK'da Kusurluluk' (2006) 59(1) CHD, 37-73.
- Walker W D, 'İklim Aktivistleri – “Son Jenerasyon”' Çev. Gökhan Aykut, (2023) 5(1) TAÜHFD, 479-496.
- Wessels J, Beulke W, Satzger H, Strafrecht Allgemeiner Teil (51. Baskı, C.F. Müller 2021).
- Yerdelen E, Ceza Muhakemesinde Hükümün Gereçesi (1. Baskı, Adalet Yayınevi 2015).
- Zieschang F, 'Klimaschutz als rechtfertigender Notstand bei Hausfriedensbruch?: AG Flensburg, Urteil vom 7. November 2022 – 440 Cs 107 Js 7252/22- juris; nicht rechtskräftig' (2023) (3) Juristische Rundschau 136-147.
- Zieschang F, Leipziger Kommentar Strafgesetzbuch: StGB, Band 3: §§ 32-37 (13. Baskı, De Gruyter 2019).
- Zieschang, F, Die Gefährdungsdelikte (1. Baskı, Duncker&Humblot 1998).
- Zimmermann T, Griesar F, 'Die Strafbarkeit von Straßenblockaden durch Klimaaktivisten gem. § 240 StGB' (2023) 5 Juristische Schulung 401-407.

İnternet Kaynakları

- Last Generation'un İklim İsyanı, <https://www.noemamag.com/the-last-generations-climate-rebellion/>
- Londra'da binlerce çevreciden 5 köprüde sivil itaatsizlik eylemi, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46247600>, Erişim tarihi: 26.01.2024.
- Ende Gelände fosil geri dönüşüne karşı kitlesel direnişi duyurdu, <https://www.ende-gelaende.org/en/press-release/press-release-on-17-10-2022/>, Erişim tarihi: 26.01.2024.
- Yaşam için sivil itaatsizlik: Yokoluş İsyanı, <https://aposto.com/s/yasam-icin-sivil-itaatsizlik-yokolus-isyani>, Erişim tarihi: 26.01.2024.
- <https://www.dailymail.co.uk/news/article-11999669/Just-Stop-Oil-protesters-scaled-bridge-Dartford-Crossing-bridge-caused-gridlock-jailed.html>, Erişim tarihi: 29.01.2024.
- <https://www.merkur.de/welt/teerminator-letzte-generation-klimaaktivist-spott-asphalt-kleber-91971752.html>, Erişim tarihi: 29.01.2024.
- <https://www.aljazeera.com/news/2024/1/28/climate-activists-throw-soup-at-the-mona-lisa-in-paris-amid-farm-protests>, Erişim tarihi: 29.01.2024.
- <https://www.sueddeutsche.de/muenchen/klimaaktivisten-festkleben-bmw-welt-scientist-rebellion-muenchen-1.5684017>, Erişim tarihi: 29.01.2024.
- <https://www.wfae.org/energy-environment/2022-11-10/climate-activists-chain-themselves-to-entries-at-charlotte-private-jet-terminal>, Erişim tarihi: 29.01.2024.
- <https://www.dus.com/de-de/konzern/presse/medieninformationen/klimaaktivisten-auf-dem-rollfeld>, Erişim tarihi: 29.01.2024.
- <https://www.mopo.de/hamburg/klima-kleber-in-der-elphi-ueber-dieses-foto-lacht-das-netz/>, Erişim tarihi: 29.01.2024.

<https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html>, Erişim tarihi: 06.03.2024.

<https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html>, Erişim tarihi: 05.03.2024

<https://lobsterboatblockade.org>; <https://www.nytimes.com/2014/09/09/us/charges-dropped-against-climate-activists.html>, Erişim tarihi: 01.02.2024

<https://www.theguardian.com/environment/2014/sep/22/flood-wall-street-protest-arrest-police-climate-change-new-york>, Erişim tarihi: 01.02.2024.

<https://www.gesetze-im-internet.de/stgb>, Erişim tarihi: 05.03.2024.

Jana Wolf, "Klimaschutz als rechtfertigender Notstand", <https://verfassungsblog.de/klimaschutz-als-rechtfertigender-notstand/>, Erişim tarihi:11.02.2024.

ATIF BİÇİMİ / HOW CITE THIS ARTICLE

Çırak Karalı E, 'Can Climate Defence be Evaluated within the Scope of State of Necessity?: An Evaluation in the Light of the Decisions of the US, German and Swiss Courts' (2024) 12 (2) Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi-Journal of Penal Law and Criminology, 112.